

**PROFESSIONELE BACHELOR IN HET ONDERWIJS
KLEUTERONDERWIJS**

Zelfstandig project

Spelen met klanken en letters

Hoe kunnen we het alfabetisch principe aanpakken in verschillende leergebieden in de derde kleuterklas?

**PROFESSIONELE BACHELOR IN HET ONDERWIJS
KLEUTERONDERWIJS**

Zelfstandig project

Spelen met klanken en letters
Hoe kunnen we het alfabetisch principe
aanpakken in verschillende leergebieden
in de derde kleuterklas?

Voorwoord

Na een jaar vol bloed, zweet en tranen, dit om André Hazes even te citeren, is het einde van mijn zelfstandig project eindelijk daar. Na vier jaar de opleiding van kleuteronderwijs te hebben gedaan, snak ik nu meer en meer naar mijn diploma. Veel van mijn vrienden, waaronder ook mijn zus, zijn afgestudeerd, werken en zijn nu echt honderd procent deelnemers van het volwassen leven.

Ik merk nu zelf ook dat ik er klaar voor ben om die stap te zetten, maar vooraleer ik daar ben, wil ik meerdere mensen bedanken die mij tijdens mijn proces gesteund hebben.

Om te beginnen wil ik graag mijn promotor bedanken voor het motiveren, stimuleren en de stamp onder mijn poep te geven toen ik het nodig had. Ik heb de voorbije academiejaren veel ups en downs gehad waardoor ik zo iemand zeker apprecieer. Het werken aan mijn bachelor proef was dan ook zeker een avontuur, en zal mij altijd bij blijven.

Daarnaast wil ik nog twee hele belangrijke personen prijzen, want zij verdienen dit dubbel en dik. Namelijk, mijn zus en mijn papa. Zij zijn mijn rotsen in de branding. Zij hebben ervoor gezorgd dat ik telkens weer opnieuw in mijzelf geloofde en het licht terug zag in een donkere tunnel. Ik ben geen gemakkelijk persoon geweest doorheen deze opleiding, en daar ben ik mij zeker van bewust. Het humeurig zijn was dan ook bij mij één van mijn specialiteiten, bediend op een bedje van huiluitbarstingen en slapeloze nachten.

Tijdens dit proces heb ik ook liefde gekregen van familieleden en veel vrienden die mij nauw aan het hart liggen. Dit academiejaar hebben zij mij niet veel gezien, maar hebben me toch altijd een hart onder de riem gestoken.

Als laatste wil ik graag alle mentoren van mijn stages bedanken die mij gemaakt hebben tot de kleuterjuf die ik nu ben. Ik heb immens veel bijgeleerd en zal mijn gekregen tips voor de verdere toekomst ook zeker toepassen!

Inhoudsopgave

Inleiding.....	3
1 Theorie.....	4
1.1 Wat is het alfabetisch principe?.....	4
1.1.1 Beginnende geletterdheid	4
1.1.2 Fonologisch bewustzijn	5
1.1.3 Fonemisch bewustzijn	5
1.2 Waar leidt het alfabetisch principe naartoe?.....	6
1.2.1 1 ^e leerjaar.....	6
1.2.2 Leesmethodes.....	7
1.3 Hoe werken ze rond het alfabetisch principe in het 1 ^e leerjaar?.....	9
1.3.1 Dyslexie en andere risicosignalen op leesproblemen	9
1.4 Wat kan je doen rond het alfabetisch principe in de derde kleuterklas?.....	10
1.5 Wat doen ze in de andere kleuterklassen rond het alfabetisch principe?.....	11
1.6 Wat is het belang van spelend onderwijs?.....	11
1.7 Waarom werken we in het basisonderwijs leergebied overschrijdend?.....	12
2 Praktijk	13
2.1 Beginsituatie kleuters	13
2.1.1 Observatielijst kleuters – Maart 2016	14
2.2 Acties	17
2.2.1 Leergebied overschrijdende lessen	17
2.2.2 Taalactiviteiten	19
2.2.3 Spelactiviteiten	20
2.2.4 Tussendoortjes.....	23
2.3 Resultaten.....	23
2.3.1 Observatielijst kleuters – Mei 2016.....	25
2.4 Reflectie	30
3 Besluit	32
4 Bibliografie	33
5 Bijlagen	34

5.1.1	Bijlage 1: Gesprek leerkrachten eerste leerjaar	34
5.1.2	Bijlage 2: Lesfiches Wiskunde	35
5.1.3	Bijlage 2: Lesfiches 'Muzische vorming: Beeld'	41
5.1.4	Bijlage 4: Lesfiche 'Muzische vorming: Media'	44
5.1.5	Bijlage 5: Lesfiche 'Muzische vorming: Beweging'	46
5.1.6	Bijlage 6: Lesfiches taalactiviteiten	49
5.1.7	Bijlage 7: Spelfiche 'Scrabble'	52
5.1.8	Bijlage 8: Spelfiche 'Bingospel'	53
5.1.9	Bijlage 9: Spelfiche 'Wasknijperspel'	54
5.1.10	Bijlage 10: Spelfiche 'Woordbom'	55
5.1.11	Bijlage 11: Spelfiche 'Woorden leggen'	56

Inleiding

Mijn zelfstandig project is begonnen met het idee om te werken rond poëzie in de kleuterklas. Ik was gericht op het beleven van deze poëzie en daar rond te werken. Bij het ontmoeten van mijn klas voor mijn uitgroei stage kwam ik tot de ontdekking dat dit niet haalbaar zou zijn. Dit namelijk doordat de aanpak in mijn stageklas gericht was op het aanleren van gedichten en amper op gedichtbeleving. Om beide toe te passen in de kleuterklas zou te veel van het goede zijn. Ik liep stage in een periode dat er net veel gedichten aangeleerd moesten worden. Daar nog mijn gedichtbeleving bij duwen, zou voor de kleuters niet meer aangenaam zijn.

Dus, heb ik samen met mijn promotor beslist om mijn onderzoeksvraag te veranderen. Ik heb mij gespitst op mijn stageklas en hun interesses. Daaruit bleek dat mijn kleuters gefascineerd waren door letters. Maar, er werd hier niet specifiek op ingewerkt. Hierdoor is mijn onderzoek dus veranderd van het werken rond poëzie in de kleuterklas naar het spelen met klanken en letters. Of zoals gekend staat in het leerplan van Nederlands, het alfabetisch principe. Niet alleen boeide dit mijn kleuters enorm, het koppelen van klanken aan de juiste letters is een goede voorbereiding op het eerste leerjaar. Daar zullen ze binnen enkele maanden immers leren lezen.

Dit was niet alleen voor de kleuters is dit een boeiend onderwerp, maar voor mij ook. Ik ben zelf heel erg geïnteresseerd in alles dat met Nederlands te maken heeft. Bij het zoeken naar acties die ik tijdens mijn actieve stage en mijn thema's wou toepassen, werd ik zelf dus ook meer en meer enthousiast om dit toe te passen in de derde kleuterklas.

Het spelen met klanken en letters heeft als onderzoeksvraag drie belangrijke onderdelen gekregen in mijn zelfstandig project: het werken met klanken en letters, het spelend leren met klanken en letters, en het leergebied overschrijdend werken met klanken en letters.

1 Theorie

1.1 Wat is het alfabetisch principe?

Als we het leerplan Nederlands erbij halen, kunnen we bij het domein Lezen onder 'ontluikende en beginnende geletterdheid' acht tussendoelen vinden. Deze zijn: boekoriëntatie, verhaalbegrip, functies van geschreven taal, relatie tussen gesproken en geschreven taal, fonologisch en fonemisch bewustzijn, alfabetisch principe, technisch lezen en begrijpend lezen. Op één van deze tussendoelen heb ik mijn aandacht toegespitst, namelijk: het alfabetisch principe.

Maar, wat wilt dat nu eigenlijk zeggen? Het alfabetisch principe houdt voornamelijk in dat er een verband is tussen de klanken (fonemen) van een woord en hoe deze wordt geschreven, dat wilt zeggen met letters (grafemen). (Steverlinck, Ontluikende geletterdheid, 2013-2014, p. 17). Fonemen zijn de klanken die met onze lettertekens worden weergegeven. De grafemen zijn de geschreven letters, ook wel de lettertekens genoemd.

Het alfabetisch principe bevat een visuele en auditieve kant bij het leren. De visuele kant betreft het kunnen zien van de lettertekens en deze met elkaar kunnen vergelijken qua verschillen of overeenkomsten. De auditieve kant heeft dan betrekking op het horen van de klanknamen bij deze lettertekens.

In de praktijk hebben de kinderen niet zoveel moeite om afzonderlijke letters van elkaar te onderscheiden, maar krijgen het moeilijk als deze voorkomen in een woord. (Steverlinck, Ontluikende geletterdheid, 2013-2014, p. 17). Het is belangrijk om hierbij aandacht te besteden aan de schrijfwijze en de betekenis. Zo wordt er bij de kinderen het fonemisch bewustzijn ontwikkeld. Het fonemisch bewustzijn en het alfabetisch principe zijn niet van elkaar los te zien, en zijn nodig binnen de fase van beginnende geletterdheid. (RPCZ, 2016)

1.1.1 Beginnende geletterdheid

Vanaf 4 jaar komen de kinderen tot de ontdekking dat er zowel een mondelinge als geschreven taal is. Het kind komt tot het besef dat taal ook geschreven kan worden, dat je zelf kunt leren schrijven en dat die geschreven taal een bepaalde functie heeft. (Steverlinck, Ontluikende Geletterdheid, 2013-2014, p. 5).

Beginnende geletterdheid is het ontwikkelingsproces waarin tot uiting komt dat kinderen ervaren dat schriftelijk taalgebruik een belangrijke plaats inneemt in onze cultuur, er achter komen wat de functies zijn van dit schriftelijk taalgebruik, erachter komen op welke wijze de code werkt die wij daarvoor gebruiken en deze code leren ontcijferen en gebruiken. (Loeve, 1999, p. 7).

Uit eigen ervaring heb ik geleerd dat kinderen dagdagelijks in contact komen met een bepaalde vorm van schriftelijke communicatie. Enkele voorbeelden hiervan zijn: de verkeersborden, de boodschappenlijstjes van mama, de straatnamen, een brief, etc. Het kind komt dan weer in de klas spelenderwijs in aanraking met geschreven taal aan de hand van verschillende activiteiten. Bovendien komen ze hier ook de relatie tussen de geschreven en gesproken taal te weten, en dat je via geschreven taal een boodschap kan overbrengen.

Beginnende geletterdheid is een onderdeel van het omvattende begrip 'Geletterdheid'. Er zijn in het totaal drie verschillende onderdelen die zich eronder bevinden, namelijk: ontluikende geletterdheid, beginnende geletterdheid, en gevorderde geletterdheid.

Ontluikende geletterdheid bevindt zich in de leeftijd van 0 t.e.m. 4 jaar. In deze levensjaren leren de kinderen kennismaken met geschreven taal. Beginnende geletterdheid is de periode die – zoals eerder vermeld - start vanaf 4 jaar, en duurt t.e.m. de leeftijd van 6 jaar. In deze fase leren de kinderen kennismaken met verschillende soorten teksten en-, letters en beginnen ze met het oefenen van de elementaire leeshandeling. Volgens Yvonne Vonk (2004) leren ze gebruik te maken van de basistechniek door letters van woorden achtereenvolgens te verklanken en die afzonderlijke klanken vervolgens weer samen te voegen tot een woord. (Vonk, 2004). De laatste stap bij het onderdeel 'Geletterdheid' is de gevorderde geletterdheid. Deze fase begint pas wanneer de kinderen de elementaire leeshandeling onder de knie hebben, en hangt dus samen met het kunnen lezen en schrijven.

Bij de elementaire leeshandeling die er bij de tweede fase, de beginnende geletterdheid, wordt aangebracht is het fonemisch bewustzijn essentieel. Het fonemisch bewustzijn is het begrijpen dat gesproken woorden uit klanken, oftewel fonemen, bestaan. Het is een specifieke en gevorderde fase van het fonologisch bewustzijn. (Irausquin & van der Linden, 2010, p. 3)

1.1.2 Fonologisch bewustzijn

Het fonologisch bewustzijn is het vermogen om te kunnen reflecteren op de klankvorm van de taal. De kinderen denken hierbij na over de structuur van de taal en leren deze taal te manipuleren via de klanken en lettertekens.

De fasen in de ontwikkeling van het fonologisch bewustzijn zijn: het herkennen van afzonderlijke woorden in een gesproken zin, het bewustzijn dat sommige woorden op elkaar rijmen, de ontdekking dat woorden verdeeld kunnen worden in klankgroepen, het onderscheid kunnen maken tussen de medeklinker(s) aan het begin van het woord en de rest van het woord, het kunnen verbinden van afzonderlijke fonemen tot een woord en het manipuleren van fonemen (klanken weglaten, toevoegen of vervangen). (Steverlinck, Ontluikende geletterdheid, 2013 - 2014, pp. 16 - 17)

In het leerplan van Nederlands vallen het fonologisch bewustzijn en het fonemisch bewustzijn onder één vak. Wanneer je dus activiteiten toepast rondom het ontwikkelen van het fonologisch bewustzijn, werkt dit ook uiteindelijk toe naar het ontwikkelen van het fonemisch bewustzijn.

1.1.3 Fonemisch bewustzijn

Het fonemisch bewustzijn is hetgeen waar kinderen de klanken moeten kunnen onderscheiden om de letter – klankkoppeling te kunnen leren. Ze zijn zich dan bewust dat woorden zijn opgebouwd uit fonemen.

Door Korstanje en Wentink (2006) komen we te weten dat er vijf vaardigheden zijn die deel uitmaken van het fonemisch bewustzijn. Als eerste hebben we het herkennen en toepassen van beginrijm, bijvoorbeeld "rok – raam," ook wel een alliteratie genoemd omdat er een gelijkheid is van de medeklinkers aan het begin. Het herkennen en toepassen van middenrijm, o.a. "boom - roos," volgt als tweede. Daarna hebben we het opdelen van losse fonemen tot een gesproken woord, een auditieve analyse, zoals "r – aa – m." Vervolgens hebben we het samenvoegen van losse fonemen tot een gesproken woord, een auditieve synthese, zoals "r – aa – m wordt raam." En, als laatste hebben we het toekennen van het juiste foneem aan een grafeem, m.a.w. de letters benoemen. Van deze vaardigheden worden auditieve analyse,

auditieve synthese en letters benoemen als uiterst belangrijk aangemerkt om gemakkelijker te leren lezen. (Korstanje & Wentink, 2006)

Het fonemisch bewustzijn ontwikkelt zich volgens Huizenga (2010) aan het eind van het vijfde levensjaar bij kinderen. Deze fase valt vaak samen met de belangstelling voor lezen en schrijven. (Huizenga, Spelling, 2010, p. 45)

Om het fonologisch en fonemisch bewustzijn te ontwikkelen, is een goede luisterhouding van de kinderen nodig. Aan deze luisterhouding wordt er d.m.v. luister -, rijm – en raadspelletjes gewerkt in de kleuterklassen.

Door gerichte activiteiten op het gebied van het fonologisch bewustzijn of fonemisch bewustzijn leren kinderen het alfabetisch principe te doorgronden.

1.2 Waar leidt het alfabetisch principe naartoe?

Vanaf de tweede kleuterklas worden kinderen al geconfronteerd met de basisprincipes van lezen en schrijven. De kinderen groeien op in een geletterde omgeving waarbij het voorlezen en het bezig zijn met rijmpjes en versjes een stimulerende invloed hebben op de geletterdheid van kinderen.

Het combinerend werken rond het fonemisch bewustzijn en het alfabetisch principe in de kleuterklassen, zorgen ervoor dat de kinderen zich bewust worden van de consequente relatie tussen klanken en letters. De leerkracht kan de kleuters hierbij extra ondersteunen door actief aandacht te besteden aan de letter – en klanknamen bij deze activiteiten.

Volgens Huizenga (2010) blijkt dat een kleuter die al over enige letterkennis beschikt een belangrijke succesfactor heeft voor het leren lezen. Bovendien vertelt hij dat het al vrij vroeg te bepalen is of een kind problemen zal krijgen met het leren lezen. Enkele factoren zoals een moeizaam verlopende spraakontwikkeling en een zwak taalbewustzijn zijn duidelijke voorspellers van leesproblemen. (Huizenga , Aanvankelijk en technisch lezen, 2010, pp. 59 - 61)

Het alfabetisch principe, gecombineerd met het fonemisch bewustzijn, zijn hierbij een voorbode voor het aanvankelijk en technisch lezen. De kinderen moeten leren dat elk letterteken een klank vertegenwoordigt, en dat verschillende lettertekens achter elkaar ook verschillende klanken achter elkaar vormen. Ze moeten klanken onderling kunnen zeggen en deze ook weer samenvoegen. Maar, ze moeten ook een woord in stukjes kunnen verdelen, zodat het weer losse klanken worden.

In de kleuterklas is het tevens al mogelijk om een glimp van dyslexie op te vangen. Wanneer een kleuter problemen heeft met fonologie, oftewel met de klanken waaruit de woorden bestaan, spreken we van verbale dyslexie. Maar, uiteindelijk zal het op het einde van een eerste leerjaar blijken of de kinderen deze fouten blijven maken, en zullen hier dan op getest worden. (Ceyssens, Ik schreif faut , 2001, pp. 31 - 32)

1.2.1 1^e leerjaar

Het werken rond het alfabetisch principe in de kleuterklassen zorgt voor een goede basis bij het leren lezen. Kinderen die pas in het eerste leerjaar voor het eerst in aanraking komen met letters, zullen meer moeite hebben om de letters te leren dan kinderen die al in de kleuterklassen met letters hebben kennisgemaakt. (Huizenga , Aanvankelijk en technisch lezen, 2010)

De kinderen krijgen oefeningen vanuit een leesmethode in het begin van het schooljaar met betrekking tot de klankonderscheiding, klankarticulatie en het (her)kennen van de lettertekens. Klankonderscheiding wilt zeggen dat de kinderen in staat zijn om via gehoor spraakklanken van elkaar te onderscheiden.

Klankarticulatie bevat het feit dat kinderen in staat zijn om spraakklanken in woorden te onderscheiden. (Van Kleef & Tomesen, Werken aan taalbewustzijn, 2005, p. 58)

De koppeling van de fonemen – grafemen is niet altijd duidelijk waardoor er bij de kinderen verwarring kan ontstaan. Het leren lezen moet dus vooral starten met klankzuivere woorden. Dit zijn woorden waarin de klanken afzonderlijk van elkaar uitgesproken worden, en hetzelfde klinken als wanneer ze deel uitmaken van een woord. (Encyclo, sd)

De kinderen moeten bij voorkeur in de fase van het leren lezen oefeningen krijgen rondom het horen van de letter, het zien van de letter, het zelf zeggen van de letter en het schrijven van de letter. Deze aanpak versterkt het leren lezen.

Via enkele leesmethodes worden er rond deze oefeningen gewerkt.

1.2.2 Leesmethodes

In de meeste leesmethodes leren kinderen lezen op basis van klankzuivere woorden. De woorden in de huidige methodes zijn klankzuiver. Enkele voorbeelden hiervan zijn: boom, roos, vis, maan, etc.

De methodes maken in het begin gebruik van MKM – woorden, oftewel medeklinker – klinker – medeklinker – woorden.

1 Mol en beer

Deze leesmethode telt twee nieuwe klasvrienden. Hun belevenissen lezen is een zinvolle bezigheid. En, is gebaseerd op het aanvankelijk lezen, dit is het leren beheersen van de leesteknik. De drempel tussen kleuter en lager onderwijs houden ze zo laag mogelijk door het leggen van muzische accenten. Op die manier sluit je aan bij de didactiek van de kleuterschool. Zo verloopt de overgang van de derde kleuterklas naar het eerste leerjaar vlotter. Dit komt mede doordat deze leesmethode samenhangt met andere uitgaven van 'Die Keure'. De voorloper van Mol en Beer is de totaal methode 'Confetti' voor het kleuteronderwijs. Hierin wordt er al systematisch aandacht besteedt aan de leesvoorwaarden. Ook de steunwoorden van Mol en Beer worden hier al zowel auditief als visueel meerdere malen aangehaald in opdrachten en oefeningen.

Verder werkt de leesmethode "Mol en beer" ook nog met meerdere verschillende materialen, zoals o.a. wandplaten en woordkaarten, structureerstroken, letterdozen, een letterlijn, praatplaten, lees – cd's, luister – cd's, beloningsstempels, een digitaal oefeningenaanbod en een bordspel genaamd 'Mol en beer in letterpretland.' Ze werken hier vooral thematisch waardoor dit zorgt voor een extra stimulans om zo vlug mogelijk te leren lezen en schrijven. (Wallegem, Mol en Beer, sd)

De kinderen krijgen hierdoor niet ineens een zware brok te slikken doordat de overgang van de derde kleuterklas naar het eerste leerjaar zachtjes wordt aangepakt. De kinderen blijven geprikkeld door het kleurrijke, speelse en vooral het uitlokken om eraan te beginnen.

2 Veilig leren lezen – Zwijsen

Veilig leren lezen is de meest gebruikte en meest succesvolle taal – leesmethode in het eerste leerjaar. In deze leesmethode wordt er veel aandacht besteedt aan zowel risicolezers als vlotte lezers. Door een doordachte werkwijze en materiaalkeuze houden alle kinderen toch het gevoel samen één groep te vormen. Veilig leren lezen start dan ook met in het begin van het schooljaar een ankerverhaal met als thema 'Mijn klas.' Zo worden de kinderen op hun gemak gesteld en kan het leesproces beginnen.

Veilig leren lezen heeft als voorganger de methode 'Schatkist' wat op kleuterniveau aangereikt wordt. Doordat deze twee aan elkaar leunen, hebben de kinderen het gemakkelijker bij de overgang van de derde kleuterklas naar het eerste leerjaar.

In de eerste zes kernen van deze leesmethode wordt er veel aandacht besteedt aan de letterkennis, de letter – klankkoppeling en het automatiseren. De kinderen hoeven dan op een bepaald moment een woord als 'boom' niet meer letter voor letter verklanken, maar zien dat er 'boom' staat.

Deze leesmethode heeft ook een computerprogramma waarbij de kinderen verschillende leesopdrachten digitaal kunnen oefenen. Dit voor kinderen die minder vlot lezen of last hebben van faalangst. De leerkracht moet echter wel nog regelmatig controleren welke oefeningen de kinderen gemaakt hebben en met welk resultaat. Een computerprogramma neemt de verantwoordelijkheid van de leerkracht niet over.

Verder heeft Veilig leren lezen nog een onderdeel genaamd 'Veilig in stapjes.' Hier kunnen de kinderen die extra aandacht nodig hebben zich mee bezighouden. (Mommers, Verhoeven, Van der Linden, Stegeman, & Warnaar, 2003)

3 Tijd voor Taal

Tijd voor Taal biedt motiverend en doelgericht taalvaardigheidsonderwijs dat kinderen echt boeit. De kinderen leren door middel van hak – en plak oefeningen alle letters los te schrijven. Via hakken en plakken leren de kinderen de structuur van de woorden kennen. Bij Tijd voor Taal wordt er aandacht geschonken aan alle domeinen van Nederlands, o.a. luisteren, spreken, lezen en schrijven. (Kempeneers , 1998)

Ook Tijd voor Taal heeft een online oefenmodule, genaamd Bingel, waarbij de kinderen motiverende oefeningen aangeboden krijgen. De oefeningen sluiten aan bij de leerstof en worden naargelang hun antwoorden aangepast qua niveau. Het is het meest succesvolle oefenplatform van Vlaanderen. (IN, 2011)

4 Et en de letterfabriek

In 'Et en de letterfabriek' gaan de kinderen met Et op stap om letters te leren kennen. Dit gebeurt aan de hand van wekelijkse verhalen. Deze maken niet alleen het leren lezen een avontuur, het motiveert de kinderen ook extra tijdens luister –en spreekoefeningen. Et en de letterfabriek focust zich dus niet alleen op het leren lezen, maar heeft ook aandacht voor andere aspecten van taal. Deze methode werkt samen met woordkaarten waardoor de geletterdheid gestimuleerd wordt door beeld – woordkoppeling, en met een letterwiel waarbij de kinderen aangezet worden om aan de slag te gaan en zelf woorden te vormen.

'Et en de letterfabriek' heeft daarnaast ook nog aandacht voor de motorische ontwikkeling en biedt daarbij ook nog eens een ruim aanbod aan hoekenwerk en differentiatie. Bij de motorische ontwikkeling worden de makkelijkst te vormen letters eerst aangeleerd, namelijk; de korte klanken. Daarnaast optimaliseert het hoekenwerk de vaardigheden tot zelfstandig werk die de kinderen in de kleuterklas reed verwierven. De kinderen met een achterstand of voorsprong krijgen dan weer de differentiatiemogelijkheden bij deze leesmethode aangereikt. (Nijs, 2014)

1.3 Hoe werken ze rond het alfabetisch principe in het 1^e leerjaar?

Door een gesprek¹ met enkele leerkrachten van het eerste leerjaar ben ik verschillende zaken te weten gekomen hoe zij het alfabetisch principe toepassen. De leerkrachten kijken in het begin van het schooljaar waar het kind op uitvalt bij het gebruiken van letters en klanken. Dit doen ze op basis van het auditieve: het horen, en het visuele: het herkennen van de lettertekens, of beide.

De leerkracht houdt zich stevast bezig met de klanknamen en niet met de letternamen. Bij het aanbrengen van woorden, wenden ze woordkaarten aan vanuit hun leesmethode. Daarbij worden als bijkomende ondersteuning er de drukletters en schrijfletters bij aangereikt. Hierdoor leren de kinderen de letters (her)kennen in de verschillende verschijningsvormen.

De leerkrachten maken alle letters visueel door deze woordkaarten aan de muur op te hangen. Alle leesmethodes werken met verschillende kleuren. De medeklinkers doen ze in één bepaalde kleur, en de klinkers in een andere kleur. Zo zien de kinderen het verschil zeer duidelijk en kan er verwarring voorkomen worden.

Er wordt veel belang gehecht aan het feit dat alle kinderen de juiste letter – klankkoppelingen kunnen leggen. Om de reden dat wanneer dit niet correct wordt toegepast dit probleem zal blijven in de toekomst. Wanneer een kind dezelfde fouten blijft maken na het ingrijpen van de leerkracht, wordt er getest op dyslexie en andere leesproblemen vanaf het tweede leerjaar.

1.3.1 Dyslexie en andere risicosignalen op leesproblemen

Kinderen met dyslexie hebben hardnekkige problemen met het aanleren en vlot toepassen van het lezen en spellen. Ze hebben veel extra oefening nodig. Een herkenning en gerichte aanpak zijn hierbij belangrijk. Maar, dyslexie is meer dan alleen maar een probleem met lezen en schrijven. Vaak ondervindt het kind in de kleuterklas reeds problemen met woordspelletjes. In de kleuterklas wordt gemerkt dat bepaalde kinderen moeite hebben met taalspelletjes, het onthouden en inoefenen van gedichtjes en rijmpjes verlopen niet zo vlot. Al de opdrachten die te maken hebben met het aanvoelen van taal – en klankstructuur.

Een probleem met de verwerking van klanken en het hebben van woordvindingsproblemen valt niet automatisch gelijk te schakelen met een taalstoornis. Een taalstoornis is ruimer dan dyslexie, de taalproblemen zijn uitgebreider. Bij kinderen met een taalstoornis wordt er opgemerkt dat ze zwak zijn in het verwerven van hun woordenschat, het bouwen van zinsstructuren en het leren van morfologie, de leer van de woordstructuur en de woordvorming. Kinderen met dyslexie vallen vaker uit door problemen met de klanken en het vinden van een woord.

¹ Zie bijlage 1

Het eerste signaal dat er op attent kan maken voor een mogelijk probleem is dat het leesproces niet op gang komt. De koppeling tussen letter en bijbehorende klank verloopt zeer traag. Door de problemen met de automatisering van de letter-klankkoppeling blijven de kinderen steeds achterop met hun leesniveau. Het automatiseringsprobleem reikt echter verder dan enkel het lezen en spellen. De kinderen hebben op meerdere vlakken problemen met automatisering, denk maar bijvoorbeeld aan de automatisering van de tafels en deeltafels.

Behalve de leesproblemen worden er ook problemen opgemerkt met spelling. Hier gebeurt de letter-klankkoppeling onvolledig en moeizaam. Het koppelen van een beeld aan een klank die de kinderen horen, gebeurt traag en gaat gepaard met veel fouten. Daarbij komt dat de volgorde van de letters ook een probleem kan vormen. (Ceyssens, Ik schreif faut , 2001, pp. 17 - 23)

Enkele voorspellers in de kleuterklassen voor latere leesproblemen op basis van het fonologisch en fonemisch bewustzijn, zijn: de kleuter heeft moeite met de auditieve analyse en/of synthese, de kleuter kan niet manipuleren met de fonemen en/of deze niet herkennen. Op vlak van het alfabetisch principe is het een probleem wanneer de kleuters moeite hebben met het onthouden van de letter – klankkoppelingen.

Naast deze cognitieve factoren kan een genetische aanleg, spraak – en taalproblemen ook risicofactoren zijn bij het leren lezen. (Van Druenen, Gijssels, Scheltinga, & Verhoeven, 2012, p. 15)

1.4 Wat kan je doen rond het alfabetisch principe in de derde kleuterklas?

In een kleuterklas wordt het alfabetisch principe toegepast als het kunnen leggen van de letter - klankkoppeling, oftewel het ontdekken dat woorden zijn opgebouwd uit klanken en dat letters met die klanken overeenkomen. Het kunnen lezen door deze letter – klankkoppelingen is hier ook een belangrijk onderdeel van.

Vaak wordt het alfabetisch principe samen met het fonemisch bewustzijn toegepast in de kleuterklassen.

Een alom gekende activiteit rond het alfabetisch principe in de kleuterklassen is het centraal zetten van een letter. De leerkracht kiest een letter die betrekking heeft tot een thema gedurende die week in de belangstelling. De kleuters krijgen hier een hele week de tijd om woorden met deze letter te bedenken, een brainstorm rond te maken, een lettertafel rond te maken, etc.

De kleuters komen in contact met werkbladen waarbij ze geconfronteerd worden met de geschreven taal. De leerkracht legt in groep de verschillende werkbladen uit waarna ze zelfstandig aan de slag moeten of mogen gaan. Dit kan gaan van; het na stempelen van woorden tot het omcirkelen van de letters die zich in het opgegeven woord bevinden.

Andere activiteiten zoals woorden hakken en plakken, rijmen, letters aanwijzen terwijl je ze uitspreekt, hebben ook een plaats in deze kleuterklas.

Verder zijn de activiteiten die gebaseerd zijn op het fonologisch en fonemisch bewustzijn ook stimulerend voor de ontwikkeling van het alfabetisch principe.

1.5 Wat doen ze in de andere kleuterklassen rond het alfabetisch principe?

Wanneer de kleuters in de eerste kleuterklas terechtkomen, leren ze vooral dat een tekst kan worden voorgelezen. De geschreven taal krijgt hier dus al een betekenis voor de kleuters. Ze zijn experimenteel aan het 'lezen' en 'schrijven' en er wordt veel tijd besteedt aan het muzische: liedjes, rijmpjes en versjes.

Doorheen de tweede kleuterklas ontwikkelen de kleuters het zicht van het schrijven. De op elkaar lijkende lettersymbolen naar het schrijven van woorden met een persoonlijke betekenis. De kleuters hebben nog geen inzicht in het alfabetisch principe. Maar, wel belangstelling in de klankstructuur van de taal.

In de derde kleuterklas krijgen de kleuters het inzicht van het alfabetisch principe meer en meer. Ze leren letters lezen en schrijven en begrijpen dat een woord is opgebouwd uit afzonderlijke klanken waarvoor lettertekens worden neergeschreven. Ze zijn zich bewust van deze afzonderlijke klanken en leren hiermee manipuleren.

De meest voorkomende voorbereidende activiteiten op het alfabetisch principe zijn activiteiten zoals: het alfabet weergeven aan de muur, letterboeken, een lettermuur, activiteiten rond letters, tekeningen en klankgebaren.

Alle activiteiten worden in een kleuterklas speels aangebracht bij de kleuters. De leerkrachten maken dus gebruik van spelend onderwijs om verschillende lessen aan te leren.

1.6 Wat is het belang van spelend onderwijs?

Volgens Frea Janssen-Vos (2009) ontwikkelen en leren kinderen door activiteiten die hun interesse hebben en waarin ze samen met anderen betrokken zijn. Voor jonge kinderen zijn dat spelactiviteiten. Ze zijn geïnteresseerd in de dingen om hen heen en in wat grote mensen doen. Spelen is dan ook essentieel in de ontwikkeling van jonge kinderen. (Janssen-Vos, 2009, pp. 25-26)

Het is dan ook algemeen gekend dat kinderen al spelend leren. Ze willen spelen omdat het leuk is. Baby's gaan al ontdekkend en experimenterend de wereld in. Het spelen hoort nu eenmaal bij het kinderleven, en is dus een perfect excuus om hun onbewust iets te laten bijleren. Van het moment dat ze de leeftijd hebben om naar de peuterklas te gaan, komen ze in contact met de gerichtere spelactiviteiten. De leerkracht reikt hen materialen en spelimpulsen aan om al spelend iets bij te leren.

Deze gerichte spelactiviteiten hebben dan betrekking tot de verschillende leergebieden die de kinderen doorheen hun schooljaren nog gaan tegenkomen. Bovendien moeten deze aansluiting hebben op hun belevingswereld. Zo zijn de kinderen dan ook gemotiveerd om aan een spel te beginnen, en blijft hun welbevinden en betrokkenheid hoog. Zelfs worden ze door samenspel met andere kinderen of volwassenen ook geprikkeld om taal te gebruiken en materialen te delen. Ze worden geconfronteerd met het winnen en verliezen, het toepassen van de spelregels en het kunnen omgaan met elkaar.

Fromberg en Bergen (2006) vinden dan weer dat spel een intrinsieke, oftewel innerlijke, waarde heeft: het motiveert, geeft voldoening, zelfvertrouwen, is aantrekkelijk en werkt verslavend. Het heeft als het ware een ingebouwde motor die het spel steeds weer op gang houdt. Zij noemen als kenmerken van spel, dat het symbolisch is, betekenisvol, actief, plezierig, vrijwillig en intrinsiek gemotiveerd. (Fromberg & Bergen, 2006)

De leerkrachten zijn de bemiddelaars tussen de kinderen en de voor hen nog onbekende onderdelen van de wereld. Zij moeten de kinderen vertrouwd maken aan de hand van verschillende activiteiten die de volwassen wereld benaderd. Verder moet er natuurlijk plaats blijven voor de verbeeldingen van de kinderen (dit door rollenspelen e.d.).

Tijdens het spelend leren worden de kinderen op alle leergebieden geprikkeld. Dit doordat de leerkracht gebruikmaakt van het leergebied overschrijdend werken.

1.7 Waaron werken we in het basisonderwijs leergebied overschrijdend?

Leergebied overschrijdende lessen zijn een aantal verschillende leergebieden die niet afzonderlijk gegeven worden, maar wel in verschillende vakken thuishoren. Het één sluit het ander dus niet uit. Er kan zodoende een horizontale samenhang tussen de leergebieden bevinden. Bij het aanpakken van één leergebied, kan men snel een link leggen naar een ander leergebied. Zo wordt er door de leerkrachten niet in hokjes gedacht, maar aan integratie. De leerkrachten maken dus gebruik van een geïntegreerde aanpak. Ze gaan kijken in verschillende leerplannen welke doelen geschikt zijn voor een bepaalde les.

Door een geïntegreerde aanpak te hanteren, worden de leerkrachten zelf ook geprikkeld om vernieuwend te werken. Welke vakken kunnen ze combineren, en hoe gaan ze dit aanpakken? Niet alleen de kinderen worden hierdoor geprikkeld of uitgedaagd, de leerkrachten zelf ook. Ze leren relaties te leggen tussen verschillende vakken en zich open te stellen voor vernieuwende activiteiten.

Als leerkracht van het basisonderwijs is het van noodzaak dat alle vakken goed gekend zijn, en dat ze hier op de hoogte van blijven bij aanpassingen. De kinderen moeten ten aller tijde geprikkeld, uitgedaagd en gemotiveerd blijven om bij te leren.

Het leergebied overschrijdend werken kan men dan ook terugvinden in de eindtermen van het Vlaams onderwijs.

2 Praktijk

Tijdens mijn uitgroei stage heb ik enkele activiteiten rondom het spelen met klanken en letters toegepast. Ik heb gebruikgemaakt van de interesses van de kleuters waardoor hun welbevinden en betrokkenheid zeer hoog waren bij het lesgeven.

2.1 Beginsituatie kleuters

In mijn derde kleuterklas zaten er 23 kleuters. Waarvan 9 kleuters anderstalig waren. Op mijn stageschool is het zo dat ze van elk kind en hun ouders verlangen dat ze Nederlands praten wanneer ze zich op het schoolgebied begeven. Dus, alle kleuters waren het gewend om veel bezig te zijn met taal. Het was wel soms mogelijk dat er een paar van die 9 kleuters een woord of zin moeilijker begrepen en wat meer uitleg nodig hadden.

Om meer specifiek te zijn naar mijn kleuterklas waren ze vooral gericht op taal, creatieve activiteiten en wiskunde. Dit doordat mijn mentor hier zelf veel tijd in steekt en zo de kleuters tot een hoger niveau wil brengen. De kleuters werden tijdens mijn observatiedagen telkens in contact gebracht met verschillende taalactiviteiten, zoals: gedicht aanleren, verhaal voorlezen, brainstorm maken, etc. Mijn mentor liet ook telkens de kleuters alles goed verwoorden, en stelde vragen waardoor ze uitgedaagd werden om meer zinnen te formuleren.

Sommige kleuters in mijn stageklas konden zich wel uitdrukken in het Nederlands, maar het verliep gewoon niet zo vlot en snel zoals bij de anderen. Bij hen was het gewoon een kwestie van ze op hun gemak te laten vertellen en duidelijke interesse te tonen zodat hun welbevinden goed bleef. Ik had dan ook één kleuter die altijd struikelde over zijn eigen woorden, en dus over geen duidelijke zinsopbouw beschikte. Voor de rest heb ik geen enkel probleem ondervonden bij de kleuters op het gebied van taal.

In deze stageklas lag de betrokkenheid van de kleuters vrij hoog tegenover mijn andere stageklassen van dit academiejaar. Je zag dat ze geïnteresseerd waren in alles dat hen werd aangereikt, maar het moest natuurlijk ook blijven boeien. Wanneer er een kringmoment was, zag je de kleuters na een tijd onderling babbelen en dus niet meer opletten. Deze klas heeft dus vooral moeite met het luisteren naar elkaar, en het stilzitten in een kringmoment. Ik had ook één kleuter die je anders moest aanpakken doordat zij heel nerveus in elkaar zat. Zij heeft maar een beperkte hoeveelheid qua aandacht, maar is zeker een pientere.

Het viel ook op dat deze klas graag creatief bezig was. Ze maakten elke week verschillende beeldactiviteiten, en deden dit graag. Deze derde kleuterklas was dan ook echt wel een goed werkende klas. Ze zaten constant in hun gedachten met het feit dat ze volgend jaar naar het eerste leerjaar gaan, en wilden zich hier dan ook helemaal naar toe leven.

Tijdens mijn observatiedagen heb ik ook rekening gehouden met het veranderen van mijn zelfstandig project. Ik moest iets vinden dat de kleuters interesseerde en zou helpen bij hun pad naar het eerste leerjaar. Mijn nieuw onderwerp had ik eigenlijk vrij snel gevonden, namelijk: klanken en letters. Hierdoor kon ik tijdens mijn observatiedagen een observatielijst maken zodat ik een duidelijke beginsituatie had voor het toepassen van mijn zelfstandig project in mijn uitgroei stage.

Toen ik mijn onderwerp eenmaal gevonden had, nam ik de kleuters bij mij met een blad waar alle letters van het alfabet op stonden. Welke letters herkenden ze, en welke woorden konden ze met deze letters bedenken?

2.1.1 Observatielijst kleuters – Maart / April 2016

Tijdens mijn observaties viel het op dat de meeste kleuters vooral gefocust waren op de letters van hun eigen naam. De meeste kleuters lieten mij als ze een titel van een boek zagen of ergens liepen altijd snel weten welke letters in hun naam voorkwamen. Er waren 9 kleuters in mijn klas die nog andere letters kenden buiten hun eigen naam. Dit doordat ze hier zelf een enorme interesse voor hadden of thuis met de ouders hier rond werkten.

De meerderheid van mijn kleuterklas had ook moeite met woorden te zoeken met dezelfde beginletter van hun naam. Zij hadden heel veel tijd nodig om deze te vinden, en als ze er gevonden hadden, was het meestal fout.

Het benoemen van deze letters werd door iedereen, buiten 2 kleuters die de juiste klanknamen gebruikten, gedaan volgens het alfabetlied. Dit is uiteindelijk niet zo'n grote verrassing omdat de kleuters nu eenmaal in de kleuterklas het alfabetlied gebruiken omdat dit ook een vorm is van letters leren.

Op het gebied van lettertekens herkennen in verschillende verschijningsvormen waren er maar 8 van de 23 kleuters die dit effectief konden. Deze 8 kleuters herkenden al snel de schrijffletters en konden dan ook de juiste letter hieruit herkennen.

Kleuters	Welke letters (her)kennen ze?	Hoe benoemen ze de letters?	Kunnen ze woorden zoeken met de opgegeven beginletters?	Welke schrijfwijze van letters (her)kennen ze?
Kleuter 'Gui' Jongen	Herkent zijn eigen letters van zijn naam. Hij kan zijn eigen naam schrijven, maar doet dit vaak in spiegelbeeld.	Hij herkent de letters van zijn naam maar weet niet hoe je deze uitspreekt.	Heeft moeite met woorden te zoeken met dezelfde beginletter. Omdat zijn naam Franstalig is. En, dus een andere klank weergeeft.	Schrijft zijn naam in drukletters maar (her)kent wel zijn beginletter in drukletter. Doordat hij zijn naam ook zo schrijft.
Kleuter 'Math' Jongen	Herkent alleen de letters van zijn naam.	Gebruikt bij het benoemen van zijn letters de letternamen. Benamingen van het ABC – lied.	Kon 2 woorden vinden met zijn beginletter. Mama en muis.	Schrijft zijn naam in drukletters, maar (her)kent zijn letters ook in kleine letters.
Kleuter 'Elis' Meisje <i>Kleuter met beperkte aandacht</i>	Herkent alleen de letters van haar naam.	Gaf geen benaming van haar letters. Ze zag dit niet zitten	Kon geen woorden vinden met haar beginletter.	(her)Kent alleen haar naam in drukletters.
Kleuter 'Mi' Meisje	Herkent de letters van haar naam, en andere letters	De benamingen van de letters waren de	Kon woorden vinden met haar beginletter, en woorden met de	(her) Kent de door haar gekende letters in zowel

	zoals: B, D, R, S en G	letternamen van het ABC – lied	beginletters: B, R en S	druk – als kleine letters
Kleuter 'Gioi' Meisje	Herkent de letters van haar naam en andere letters zoals: E, K, S en I	De benamingen van de letters waren de letternamen van het ABC – lied	Kon moeilijk woorden vinden met haar beginletter, maar wel woorden met de beginletters: K en S	(her) Kent de door haar gekende letters in zowel druk – als kleine letters
Kleuter 'Hel' Meisje	Herkent alleen de letters van haar naam.	Had moeite met benamingen geven. Kende de letters wel via het ABC – lied	Kon moeilijk woorden vinden met haar beginletter	(her)Kent alleen haar naam in drukletters.
Kleuter 'Eli' Meisje	Herkent de letters van haar naam en andere letters zoals: A, O en S	De benamingen van de letters waren de letternamen van het ABC – lied	Kon woorden vinden met haar beginletter, en woorden met de beginletter: S	(her) Kent de door haar gekende letters in zowel druk – als kleine letters
Kleuter 'Ene' Jongen	Herkent de letters van zijn naam en andere letters zoals: S en B	De benamingen van de letters waren de letternamen van het ABC – lied	Kon woorden vinden met zijn beginletter, en woorden met de beginletter: S	(her) Kent de door zijn gekende letters in drukletters
Kleuter 'Jun' Jongen	Herkent alleen de letters van zijn naam.	Had moeite met benamingen geven. Kende de letters wel via het ABC – lied	Kon moeilijk woorden vinden met zijn beginletter	(her)Kent alleen zijn naam in drukletters.
Kleuter 'Fel' Jongen	Herkent de letters van zijn naam en andere letters zoals: A, K, L en S	De benamingen van de letters waren de letternamen van het ABC – lied	Kon woorden vinden met zijn beginletter, en woorden met de beginletter: S, K, en L	(her) Kent de door zijn gekende letters in zowel druk – als kleine letters
Kleuter 'Mou' Jongen	Herkent alleen de letters van zijn naam.	Had moeite met benamingen geven. Kende de letters wel via het ABC – lied	Kon woorden vinden met zijn beginletter	(her)Kent alleen zijn naam in drukletters.
Kleuter 'Oliv' Meisje	Herkent de letters van haar naam en andere letters zoals: A, E en K	Had moeite met benamingen geven. Kende de letters wel via het ABC – lied	Kon moeilijk woorden vinden met haar beginletter, maar wel met de beginletter 'K'	(her)Kent alleen haar naam in drukletters.
Kleuter 'Lo – Li' Meisje	Herkent de letters van haar naam en andere letters	Geeft de juiste klanknamen bij de letters	Kan woorden vinden met de letters die ze kent	(her)Kent haar gekende letters in zowel druk –als kleine letters

<i>Moeder besteedt veel tijd aan taal (zijn tweetalig)</i>	zoals: S, R, A, K, H, P en D			
Kleuter 'Kya' Jongen	Herkent alleen de letters van zijn naam.	De benamingen van de letters waren de letternamen van het ABC – lied	Kan woorden vinden met zijn beginletter	(her)Kent alleen zijn naam in drukletters.
Kleuter 'Iva' Jongen	Herkent alleen de letters van zijn naam.	De benamingen van de letters waren de letternamen van het ABC – lied	Kan geen woorden vinden met zijn beginletter	(her)Kent alleen zijn naam in drukletters.
Kleuter 'Zey' Meisje <i>Moeder is kleuterleidster</i>	Herkent de letters van haar naam en andere letters zoals: P, A, O, S, T, M en K	Geeft de juiste klanknamen bij de letters	Kan geen woorden vinden met haar beginletter, wel met de beginletters: P, T, S, M en K	(her)Kent haar gekende letters in zowel druk –als kleine letters
Kleuter 'Ham' Jongen	Herkent alleen de letters van zijn naam en de beginletter van zijn liefje 'Z'	Had moeite met benamingen geven. Kende de letters wel via het ABC – lied	Kan geen woorden vinden met zijn beginletter	(her)Kent alleen zijn naam in drukletters.
Kleuter 'Az' Meisje	Herkent de letters van haar naam en andere letters zoals: K, R, P, S en M	Sommige letters waren met de juiste klanknaam, de andere met de letternamen.	Kan geen woorden vinden met haar beginletter, wel met de beginletters: K, P, M, S en R	(her)Kent haar gekende letters in zowel druk –als kleine letters
Kleuter 'Me' Jongen	Herkent alleen de letters van zijn naam.	De benamingen van de letters waren de letternamen van het ABC – lied	Kan woorden vinden met zijn beginletter	(her)Kent alleen zijn naam in drukletters.
Kleuter 'Jul' Meisje	Herkent alleen de letters van haar naam.	Had moeite met benamingen geven. Kende de letters wel via het ABC – lied	Kon moeilijk woorden vinden met haar beginletter	(her)Kent alleen haar naam in drukletters.
Kleuter 'Ef' Jongen	Herkent zijn eigen letters van zijn naam. Hij kan zijn eigen naam schrijven, maar doet dit	Hij herkent de letters van zijn naam maar weet niet hoe je deze uitspreekt.	Heeft moeite met woorden te zoeken met dezelfde beginletter.	(her)Kent zijn naam in drukletters

	vaak in spiegelbeeld.			
Kleuter 'Ke' Jongen	Herkent alleen de letters van zijn naam.	De benamingen van de letters waren de letternamen van het ABC – lied	Kan woorden vinden met zijn beginletter	(her)Kent alleen zijn naam in drukletters.
Kleuter 'Dem' Meisje	Herkent alleen de letters van haar naam.	Had moeite met benamingen geven. Kende de letters wel via het ABC – lied	Kon moeilijk woorden vinden met haar beginletter	(her)Kent alleen haar naam in drukletters.

Welke activiteiten hebben ze al gedaan rond klanken en letters?

De kleuters zijn bekend met activiteiten zoals: het na stempelen van woorden, het omcirkelen van letters die in een opgegeven woord staan, rijmen en hakken en plakken.

2.2 Acties

Tijdens mijn uitgroei stage heb ik verschillende acties ondernomen om rond mijn zelfstandig project te werken. Via de activiteiten die ik heb toegepast, werd hun alfabetisch principe aangewakkerd. Hierdoor heb ik doorheen deze uitgroei stage verschillende letters centraal gesteld die in mijn thema's pasten, zoals: M, P, K, S, B, T, R en L. In de laatste week had ik thema 'Cijfers en Letters' waardoor ik natuurlijk meerdere letters aan bod liet komen, maar niet echt centraal stelde.

2.2.1 Leergebied overschrijdende lessen

Voordat mijn actieve stage begon in de derde kleuterklas heb ik mij afgevraagd hoe ik mijn zelfstandig project kon integreren in andere lessen. Omdat dit een deel is van het Vlaams onderwijs. Na een brainstorm heb ik enkele leergebieden kunnen combineren met het spelen met klanken en letters.

Wiskunde²

Tijdens mijn wiskundeactiviteiten heb ik mijn zelfstandig project geïntegreerd bij het tellen, het seriëren, het spiegelen en de 1 – 1 relatie. Dit waren activiteiten waarbij ik mijn klanken en letters perfect kon toepassen. Elke wiskundeactiviteit heb ik telkens in groepjes van 6 toegepast.

Bij mijn telactiviteiten heb ik telkens gebruikgemaakt van verschillende letters. Hierbij konden de kleuters zowel leren tellen als de juiste letter – klankkoppeling leren gebruiken. De kleuters hebben in het begin heel veel moeite gehad om de letters met de juiste klank te benoemen. Ik heb hun telkens individueel een andere telopdracht gegeven waardoor ze niet bij elkaar konden spieken en dus zelf de handelingen moesten doen. Het tellen van de letters gebeurde dan eerst, maar dan vroeg ik ook welke letters de kleuters erbij hadden gepakt. Met deze letters moesten ze dan tevens een woord zoeken.

² Zie bijlage 2

Het seriëren met betrekking tot letters en klanken heb ik aangepakt door de kleuters woorden van lang naar kort te laten leggen. Elke kleuter kreeg van mij verschillende woordkaarten die begonnen met de letters die ik in die week centraal stelde. De afbeeldingen op de woordkaarten waren eerst bedekt, waardoor de kleuters alleen de woorden zagen staan. Hierdoor kon ik controleren of ze de beginletters herkenden van de woorden zonder de afbeelding erbij te zien. Door de afbeelding konden ze natuurlijk al weten hoe de beginletter klonk van dat woord, en zou ik dus geen duidelijk beeld hebben op het (her)kennen van de letters. Ze moesten dus als het ware eerst de beginletters van de woorden lezen. Daarna mochten de kleuters de afbeelding onthullen en konden ze controleren of ze gelijk hadden of niet. De kleuters moesten dan de woorden van lang naar kort leggen. Ik liet de werkwijze van hoe ze dit gingen doen volledig aan de kleuters zelf over. Sommige kleuters telden de aantal letters per woord en andere kleuters hakten de woorden en legden ze dan op basis van het aantal lettergrepen van lang naar kort.

Doorheen de week van 'Ik hou van mijn mama' heb ik gebruikgemaakt van het spiegelen van staafjes. Ik legde op voorhand verschillende bladeren klaar met in het midden een streep, deze streep was onze spiegel. Aan één kant van de spiegel had ik een woord gelegd met de staafjes maar in spiegelbeeld. De kleuters moesten aan de hand van het spiegelen van de staafjes te weten komen welk woord er lag. Als de kleuters het woord hadden gespiegeld, vroeg ik aan hun welke letters ze herkenden. Ik had natuurlijk woorden gelegd zoals 'mama' en 'papa'. Deze letters herkenden ze en zo konden ze dan ook makkelijk lezen welke woorden ze hadden gespiegeld.

De 1 – 1 relatie leggen ging in combinatie met cijfers. De kleuters kregen een hoopje van letters, en een hoopje van cijfers. Zonder aanwijzing moesten de kleuters per hoopje 'tellen' hoeveel letters en cijfers ze hadden. Ik stelde dan de vraag na het tellen aan hun over hoe ze dit nu konden controleren of ze juist hadden geteld. De kleuters kwamen allemaal snel met het idee om beide hoopjes in twee rijen te leggen. Nadat dit gebeurd was, konden ze kijken of ze het juist hadden gedaan of niet. Ik vroeg aan elke kleuter individueel welke letters (en cijfers) ze hadden liggen, dit weer voor de herkenning en benoeming te oefenen. De kleuters moesten dan hun ogen sluiten zodat ik bij hun verschillende letters of cijfers kon wegnemen. Wat konden ze me nu vertellen van hun twee rijen? Wat was er gebeurd? Weten ze ook welke letters (en cijfers) ik had weggenomen?

Muzische vorming: Beeld ³

Tijdens mijn themaweek 'Cijfers en letters' heb ik als beeldactiviteiten de kleuters laten werken met letters. De kleuters maakten eerst een letterportret van hun beginletter aan de hand van voorbeelden die ik had meegenomen. Vooraleer we begonnen aan deze letterportretten vroeg ik aan hun om een woord te zoeken met hun beginletter. Daarna mochten ze aan de slag gaan met papier en kleurpotloden om hun eigen letterportret te maken.

Verder mochten de kleuters doorheen de week nog uit verschillende tijdschriften en kranten letters knippen en plakken of zelf nog een lettertekening maken.

³ Zie bijlage 3

Muzische vorming: Media⁴

De kleuters kregen van mij afbeeldingen waarop een kind een letter uitbeeldde van het alfabet. Zij mochten dan in 4 groepjes de letters bespreken en kregen daarna van mij een Ipad of fotocamera. Dan moesten de kleuters onderling beslissen wie als eerste ging poseren voor de foto. Als ik ging kijken in een groepje moesten ze me kunnen vertellen welke letters ze al hadden geposeerd en gefotografeerd. Het was heel belangrijk dat de kleuters wisten welke letter ze gingen uitbeelden, en hoe ze deze benoemen. Later in de week had ik alle foto's op de computer gezet en via de beamer getoond aan de kleuters. Hierbij moesten ze de letters terug herkennen en woorden met die letter maken. Welke letter poseer je daar? Welke letter zien we hier? Hoe zie je dat? Welke woorden kunnen we met die letter maken?

Muzische vorming: Beweging⁵

Ik had een les gemaakt rond beweging, genaamd 'Letterland'. De kleuters en ik waren door een waterplas gevallen en toen stonden we ineens in Letterland. Hier kwamen we verschillende lettermensen tegen die ons moesten helpen om terug in de school te geraken. "Mevrouw M" was onze giechelende gids en begeleidde ons doorheen Letterland. "Bommige B" liet ons heel veel kilo's bijkomen waardoor wij al waggelend verder moesten totdat we "Spannende S" tegenkwamen. Hij spande ons helemaal op waardoor we stijf en stil stonden en niet meer konden bewegen, maar dan ineens... KLAP! .. werden we zo slap als slierten spaghetti en vielen we op de grond neer. "Mevrouw M" moest ons dan weer helpen opstaan want we mochten geen tijd verliezen. Als laatste kwamen we dan "Lichaam L" tegen, en hij liet ons bewegen met al onze lichaamsdelen. Eerst allemaal apart en dan allemaal samen. Na deze gekke belevenis in Letterland, konden we eindelijk terug naar onze school. Wat een gek avontuur!

2.2.2 Taalactiviteiten⁶

Om het alfabetisch principe toe te passen en te gebruiken in de derde kleuterklas, heb ik verschillende taalactiviteiten bedacht om met de kleuters te doen.

Brainstormen

Om de centrale letters in het daglicht te stellen, heb ik met de kleuters per letter een brainstorm gemaakt. Welke letter staat er in het midden, en welke woorden kennen we die beginnen met die letter? Welke letters komen nog in hun woorden voor? De kleuters kregen allemaal de kans om woorden te zoeken, en konden zo samen de woorden rangschikken per letter. Na mijn uitgroei stage had ik dus in het totaal acht brainstormen met de kleuters gemaakt.

Hakken en plakken

Ik heb een les besteed aan het hakken en plakken van woorden die begonnen met de centrale letters van die week. Het was een typische les van woorden hakken en plakken. De kleuters kregen cijfers op papier en moesten de woorden rangschikken per aantal lettergrepen. Om het moeilijker te maken, heb ik tussendoor de les veranderd. De kleuters gingen nu woorden hakken in klankgroepen. Wat bedoel ik hiermee? Wel.. Ze kregen van mij een woord, zoals bijvoorbeeld 'bal', die ze moesten splitsen in klankgroepen, dus: b – a – l.

⁴ Zie bijlage 4

⁵ Zie bijlage 5

⁶ Zie bijlage 6

Ik heb telkens éénlettergrepige woorden gepakt met letters die de kleuters doorheen de weken al geoefend hadden qua letter – klankkoppeling.

2.2.3 Spelactiviteiten

Omdat het in de kleuterklassen vooral gebaseerd is op het spelend leren, heb ik daar ook tijdens mijn uitgroei stage veel aandacht aan gegeven. De kleuters hebben nood om even te spelen zodat hun welbevinden en betrokkenheid in de klas hoog blijft.

Scrabble⁷

De kleuters hebben kennisgemaakt met een bordspel genaamd 'Scrabble.' De kleuters konden dit spel spelen met zes en moesten op speelse wijze omgaan met letters. Maar, hoe zat het nu in elkaar? Op het spelbord van Scrabble legde ik telkens twee woorden met de centrale letters als beginletters. Om die woorden bij te staan, dit doordat de kleuters nog geen hele woorden kunnen lezen, had ik de afbeeldingen erboven geplakt. Ook hier bedekte ik weer eerst de twee afbeeldingen om te kijken welke letters de kleuters op het bord al herkenden. De kleuters kregen dan elk individueel een gelamineerd blad wat precies lijkt op het spelbord van Scrabble, maar dan zonder de woorden. Zij moesten om de beurt telkens een letter uit de zak trekken, en kijken of ze deze konden leggen op hun individueel spelbord. Als de kleuters de letters die ze trokken herkenden, moesten ze deze hardop zeggen. Ik had de letters zoals X, Y en Q er al uit genomen omdat dit voor de kleuters nog te moeilijk zou zijn. Wie dan als eerste een woord vanop het Scrabblebord had, was gewonnen.

Bingospel⁸

Toen ik mijn lessen aan het voorbereiden was, kreeg ik bij het thema 'Cijfers en letters' het idee om gebruik te maken van een bingospel. Een bingospel zoals die in het echte leven ertoe gaat, namelijk: met iedereen van de klas, bingokaarten, een stempel van de 'B' van Bingo als prijs, en iemand die de letters en cijfers uit een zak trekt. De kleuters kregen elk een bingokaart met daarop twee rijen.

⁷ Zie bijlage 7

⁸ Zie bijlage 8

Deze twee rijen waren onderverdeeld in verschillende vakken waarin telkens een letter of cijfer zat. De letters die op de bingokaarten stonden, waren weer de letters die we de voorbije weken hebben leren kennen.

De kleuters zaten allemaal op hun vaste plaats aan tafel en moesten met een potlood een kruis trekken door de cijfer of letter die getrokken werd. Deze werden getrokken door mij. Wanneer ik een letter trok, vroeg ik telkens aan de kleuters welke woorden we ermee konden maken.

Wasknijperspel⁹

De kleuters kregen van mij een doos met allemaal wasknijpers in en woordstukken op gelamineerde papieren. De woordstukken bestonden uit één of twee lettergrepen met vooraan een afbeelding dat verklaarde welk woord er stond. Op de wasknijpers stonden de letters die de kleuters moesten gebruiken om hun woordstuk vol te krijgen. Ze moesten al spelend en om de beurt een wasknijper uit de doos trekken om zo hun woordstuk vol te kunnen krijgen. Als ze telkens een wasknijper uit de doos haalden, was het weer belangrijk om te zeggen welke letter zij vasthadden.

Woordbom¹⁰

Als afsluiting heb ik een paar keer een spel gespeeld dat te maken heeft met woorden maken met beginletters. Om het spel meer naar mijn zelfstandig project te zetten, heb ik gebruikgemaakt van grote letters die ik eerst toonde aan de kleuters. De kleuters kregen de

⁹ Zie bijlage 9

¹⁰ Zie bijlage 10

kans om goed na te denken over woorden die begonnen met die letter. Maar, ze moeten ondertussen ook de woordbom, getekend op papier, doorgeven aan elkaar.

Wanneer het te lang duurde, ging de bom af, maar dat bepaalde de juf (ik). De kleuters mochten één woord dubbel zeggen, maar daarna niet meer. De woordbom mocht ook weer niet te snel doorgegeven worden, want het belangrijkste was om woorden te zoeken met die ene letter. Deze afspraken heb ik goed duidelijk gemaakt zodat de kleuters het doel van het spel niet uit het oog verloren.

Woorden leggen ¹¹

Omdat de kleuters gewend zijn om te werken in de hoeken had ik zes doosjes gevuld met allemaal letters. Bij deze doosjes hoorden dan ook lege en volle woordstukken. De volle woordstukken waren woorden die weer vooraan bijgestaan werden met een afbeelding. De kleuters moesten dan uit het doosje de letters zoeken die hoorden bij hun volle woordstuk en deze leggen op hun lege woordstuk. Ook hier was het weer belangrijk om de letters die ze namen te benoemen. Dit was een individueel spel voor de kleuters om toch nog te werken, maar ook om even rustig bezig te zijn.

Kleikaarten

In de kleihoek had ik verschillende kleikaarten van letters gelegd. Deze kleikaarten bestonden uit de centrale letters. Vooraleer de kleuters hieraan begonnen, moesten ze mij eerst vertellen welke letter zij op hun kleikaart hadden staan. Daarna mochten ze deze letters vullen met klei.

Werkboekje en werkbladeren

Omdat deze kleuters het gewend waren van mijn mentor om werkbladeren te maken, heb ik verschillende werkbladeren als een magje gemaakt, en een werkboekje als moetje. De werkbladeren die de kleuters kregen, bestonden uit het na stempelen van woorden, het inkleuren van de prenten met de juiste beginletter en het omcirkelen van letters. Het na stempelen van woorden bestond uit een tabel met als eerste een afbeelding met daaronder het woord, en een leeg vak. In dat leeg vak moesten de kleuters dan het woord stempelen.

Bij het inkleuren van de prenten met de juiste beginletter kregen ze een blad met allemaal prenten. De kleuters moesten dus luidop zeggen wat ze zagen op de prenten en horen waar de centrale letter als beginletter stond. Wanneer ze dit hoorden, moesten ze die prent inkleuren. De kleuters die fouten maakten heb ik telkens bij mij genomen in een groepje om samen te prenten te overlopen en elkaar te helpen.

¹¹ Zie bijlage 11

Het omcirkelen van letters bestond uit verschillende vakken waarbij een woord en een prent bovenaan stonden. In het vakje eronder stonden dan verschillende letters door elkaar. De kleuters moesten dan de letters vanuit het woord omcirkelen.

Tijdens deze werkmomenten vond ik het belangrijk dat de kleuters elk een ander blad voor hun hadden liggen zodat ze niet bij elkaar konden afkijken, en een plaats tussen lieten. Het luidop werken was ook één van de belangrijkste zaken die ik aan hun duidelijk had gemaakt. Ik wou hun horen redeneren zodat ik hun proces meemaakte en kon bijsturen waar het nodig was.

2.2.4 Tussendoortjes

In de kleuterklas nam ik elk moment dat er zich toe leende naar mijn zelfstandig project met beide handen aan. Wanneer we afbeeldingen of letters tegenkwamen, kon ik het niet laten om telkens te vragen welke letters erin voorkwamen, en welke woorden ze er nog mee konden maken.

Het blijven verwoorden van de letter – klankkoppeling heb ik dan ook echt op nummer één gezet tijdens mijn stage zodat de kleuters het ABC-dreuntje uit hun hoofd konden verdringen met de juiste benamingen.

2.3 Resultaten

De activiteiten verliepen voor de meeste kleuters goed en zonder problemen. Je merkte wel in het begin van mijn stage dat ze nog veel moeite hadden met de juiste letter – klankkoppelingen. Dit was dan ook één van de zaken waar ik doorheen de stageweken mij goed op heb gefocust om dit dag in, dag uit te gebruiken in de klas.

Het spelen met klanken en letters vonden de kleuters zeer fijn om te doen. Het waren nieuwe activiteiten die ze nog nooit hadden gespeeld en er dus voor zorgden dat hun interesses hoog lagen. Ze wouden allemaal de spelletjes spelen, en deden dit dan ook heel vaak. Als ik eens een spel niet had klaarliggen, kwamen ze deze vragen om te spelen.

De leergebied overschrijdende lessen waren voor de kleuters gewoon lesactiviteiten waar volgens hen niks speciaal aan was. Zij hadden het niet door dat ze ondertussen in een wiskundeactiviteit de letter – klankkoppelingen ook weer bijleerden. Tijdens de creatieve activiteiten vonden ze het eens leuk om een ander soort knutselen toe te passen, namelijk: letterkunst. Bij mijn les van beweging waren de kleuters helemaal mee in mijn fantasiewereld en kwamen zelf vaak ook met leuke lettermensen die we nog konden tegenkomen.

Doorheen mijn stage waren er drie kleuters die moeite hadden met alle activiteiten die ik in de klas heb gedaan rond klanken en letters. Kleuter 'Ke' had niet zoveel interesse in het hele gebeuren, maar deed wel mee omdat zijn vrienden dit wel leuk vonden. Je zag dat hij echt aansporing nodig had om mee te doen, maar dit werd al goed gedaan door zijn vrienden. Zij wouden hem bij alles betrekken waardoor hij zich natuurlijk ook gewenst voelde, en hij naarmate de weken vorderde hij ook open bloeide met dit onderwerp.

Kleuter 'De' wou wel heel graag, maar ondervond toch veel moeite bij het herkennen van letters en klanken. Bij het maken van de werkbladeren of het spelen van een spel zag je ze echt wel moeite doen om een letter te willen herkennen. Ze kon zeggen waar ze deze letter al eens was tegengekomen, maar het benoemen bleef moeilijk. Bij haar waren het ook haar vrienden die haar telkens hielpen en fijn met haar speelden zonder gefrustreerd te geraken.

En, kleuter 'Ef' had op taalvlak al wat moeite om woorden te vinden zonder te struikelen. Hierdoor ondervond hij ook wat problemen met de letter – klankkoppeling. Kleuter 'Ef' is vaak afwezig geweest doorheen mijn stage waardoor ik mij niet optimaal met hem heb kunnen bezighouden. Maar, op de dagen dat hij er was, gaf ik hem de nodige uitleg en hulp die hij nodig had bij een spel of werkblad.

Deze kleuters hadden vooral nood aan veel begeleiding, geduld en tijd.

2.3.1 Observatielijst kleuters – Mei 2016

Tijdens en na mijn uitgroei stage zag ik een enorme vooruitgang bij mijn kleuters. De kleuters die het in het begin alleen maar de letters van hun eigen naam herkenden, hadden eindelijk hun letterrepertoire aangevuld. De centrale letters van mijn uitgroei stage waren gekend voor zowel het visuele als het auditieve.

Bij het zoeken naar woorden met de centrale letters verliep dit veel vlotter, maar het enige opvallende was dat de letter – klankkoppeling van ‘T’ en ‘D’ vaak samen verward werden. Bij het uitspreken van sommige woorden zoals: B – A – D, dachten de kleuters dat het met een ‘T’ eindigde. Met de nodige begeleiding van mij konden de kleuters woorden vinden met beginletter ‘T’, maar zonder begeleiding lukte dit niet.

Er waren echter 3 kleuters die meer moeite hadden met het spelen met klanken en letters. Eén kleuter was vaak afwezig tijdens mijn stage waardoor ik niet alle centrale letters heb kunnen ‘aanleren’, maar wel een paar. De andere 2 kleuters hadden veel hulp nodig van vrienden en van mij om de juiste letter – klankkoppelingen te leggen. Maar, het is uiteindelijk wel gelukt.

Kleuters	Welke letters (her)kennen ze?	Hoe benoemen ze de letters?	Kunnen ze woorden zoeken met de opgegeven beginletters?	Welke schrijfwijze van letters (her)kennen ze?
Kleuter ‘Gui’ Jongen	Herkent zijn eigen letters van zijn naam en de centrale letters: M, P, K, S, B, T, R en L Schrijft zijn naam niet meer in spiegelbeeld.	Legt de juiste letter – klankkoppeling bij de centrale letters	Kan woorden vinden met de centrale letters	Schrijft zijn naam in drukletters maar (her)kent wel zijn beginletter in drukletter. Kent de schrijfwijze van de centrale letters in druk – en kleine letters
Kleuter ‘Math’ Jongen	Herkent zijn eigen letters van zijn naam en de centrale letters: M, P, K, S, B, T, R en L	Legt de juiste letter – klankkoppeling bij de centrale letters	Kan woorden vinden met de centrale letters	Schrijft zijn naam in drukletters, maar (her)kent zijn letters ook in kleine letters. Herkent de centrale letters nu ook in kleine letters
Kleuter ‘Elis’ Meisje <i>Kleuter met beperkte aandacht</i>	Herkent alleen de letters van haar naam en de centrale letters: M, P, K, S, B, T, R en L	Legt de juiste letter – klankkoppeling bij de centrale letters Was toch zeer geïnteresseerd in de activiteiten.	Kan woorden vinden met de centrale letters	(her)Kent alleen haar naam in drukletters. Kent de schrijfwijze van de centrale letters in druk – en kleine letters

<p>Kleuter 'Mi' Meisje</p>	<p>Herkent de letters van haar naam, en andere letters zoals: B, D, R, S en G En, nu ook de centrale letters: M, P, K, T en L</p>	<p>Legt de juiste letter – klankkoppeling bij de centrale letters en de andere gekende letters : B, D, R, S en G</p>	<p>Kan woorden vinden met letters: M,P,K,L, R en G. Had moeite met woorden te zoeken met D en T. Lijken in uitspraak bij bepaalde woorden op elkaar.</p>	<p>(her) Kent de door haar gekende letters in zowel druk – als kleine letters als nu ook de letters: M, P, K T en L</p>
<p>Kleuter 'Gioi' Meisje</p>	<p>Herkent de letters van haar naam en andere letters zoals: E, K, S en I En, nu ook de centrale letters: M, P, T, L, B en R</p>	<p>Legt de juiste letter – klankkoppeling bij de centrale letters en de andere gekende letters : E, S en I</p>	<p>Nog altijd moeite met woorden te vinden met een 'E' zonder afbeeldingen. Kan woorden vinden met de centrale letters</p>	<p>(her) Kent de door haar gekende letters in zowel druk – als kleine letters als nu ook de letters: M, P, T, L, B en R</p>
<p>Kleuter 'Hel' Meisje</p>	<p>Herkent haar eigen letters van haar naam en de centrale letters: M, P, K, S, B, T, R en L</p>	<p>Legt de juiste letter – klankkoppeling bij de centrale letters Heeft heel veel moeite gehad ma na 4 weken is het dan toch gelukt!</p>	<p>Kan 2 woorden vinden met de letter – klankkoppeling: H Kan woorden vinden met de centrale letters Moet heel lang nadenken maar na een tijdje komt het er toch uit.</p>	<p>(her)Kent haar naam en de centrale letters in drukletters Kleine letters is nog te moeilijk</p>
<p>Kleuter 'Eli' Meisje</p>	<p>Herkent de letters van haar naam en andere letters zoals: A, O en S En, nu ook de centrale letters: M, P, K, B, T, R en L</p>	<p>Legt de juiste letter – klankkoppeling bij de centrale letters</p>	<p>Kan woorden vinden voor al haar gekende letters</p>	<p>(her) Kent de door haar gekende letters in zowel druk – als kleine letters En, de centrale letters in drukletters: kleine letters bleef moeilijk.</p>
<p>Kleuter 'Ene' Jongen</p>	<p>Herkent de letters van zijn naam en andere letters zoals: S en B En, nu ook de centrale letters: M, P, K, T, R en L</p>	<p>Legt de juiste letter – klankkoppeling bij de centrale letters en zijn letters van zijn naam</p>	<p>Kan woorden vinden voor al zijn gekende letters, maar bij 'E' heeft hij nog altijd dezelfde woorden als hij in het begin zei 'Egel' en 'Eend'</p>	<p>(her) Kent de door zijn gekende letters en centrale letters in drukletters Kleine letters verliep moeizaam.</p>

Kleuter 'Jun' Jongen	Herkent zijn eigen letters van zijn naam en de centrale letters: M, P, K, S, B, T, R en L	Legt de juiste letter – klankkoppeling bij de centrale letters	Kan twee woorden vinden met zijn beginletter, en kan genoeg woorden vinden met de centrale letters.	(her)Kent alleen zijn naam en de centrale letters in drukletters.
Kleuter 'Fel' Jongen	Herkent de letters van zijn naam en andere letters zoals: A, K, L en S En, nu ook de centrale letters: M, P, B, T, en R	Legt de juiste letter – klankkoppeling bij de centrale letters	Kon woorden vinden met zijn beginletter, en woorden met de beginletter: S, K, en L En, nu ook woorden met de centrale letters.	(her) Kent de door zijn gekende letters en centrale letters in zowel druk – als kleine letters
Kleuter 'Mou' Jongen	Herkent zijn eigen letters van zijn naam en de centrale letters: P, K, B, T, R en L	Legt de juiste letter – klankkoppeling bij de centrale letters	Kan woorden vinden met zijn beginletter, en nu ook met de centrale letters Verliep moeizaam maar uiteindelijk vond hij zijn woorden	(her)Kent alleen zijn naam en de centrale letters in drukletters.
Kleuter 'Oliv' Meisje	Herkent de letters van haar naam en andere letters zoals: A, E en K En, nu ook de centrale letters: M, P, S, B, T en R	Legt de juiste letter – klankkoppeling bij de centrale letters, haar eigen letters en de andere letters: A, E en K	Kan woorden vinden voor al haar gekende letters	(her) Kent de door zijn gekende letters en centrale letters in drukletters
Kleuter 'Lo – Li' Meisje <i>Moeder besteedt veel tijd aan taal (zijn tweetalig)</i>	Herkent de letters van haar naam en andere letters zoals: S, R, A, K, H, P en D En, nu ook de centrale letters: M, B, T en L	Legt de juiste letter – klankkoppeling bij al haar gekende letters	Kan woorden vinden met de centrale en gekende letters	(her)Kent haar gekende en centrale letters in zowel druk –als kleine letters
Kleuter 'Kya' Jongen	Herkent alleen de letters van zijn naam en de centrale letters: M, P, S, B, T, R en L	Legt de juiste letter – klankkoppeling bij de centrale letters	Kan woorden vinden met zijn beginletter en de centrale letters	(her)Kent alleen zijn naam en de centrale letters in drukletters.

				Kleine letters alleen voor P, T en B
Kleuter 'Iva' Jongen	Herkent alleen de letters van zijn naam en de centrale letters: M, P, K, S, B, T, R en L	Legt de juiste letter – klankkoppeling bij de centrale letters	Kan nog altijd geen woorden vinden met zijn beginletter maar wel met de centrale letters	(her)Kent alleen zijn naam en de centrale letters in drukletters.
Kleuter 'Zey' Meisje <i>Moeder is kleuterleidster</i>	Herkent de letters van haar naam en andere letters zoals: P, A, O, S, T, M en K En, nu ook de centrale letters: K, B, R en L	Legt de juiste letter – klankkoppeling bij alle gekende letters	Kan nu woorden vinden met haar beginletter en met de rest van haar gekende letters	(her)Kent alle gekende letters in zowel druk –als kleine letters
Kleuter 'Ham' Jongen	Herkent alleen de letters van zijn naam en de beginletter van zijn liefje 'Z' En, nu ook de centrale letters: M, P, K, S, B, T, R en L	Legt de juiste letter – klankkoppeling bij de centrale letters en de 'Z'	Kan woorden vinden met zijn beginletter en de centrale letters. Mits met wat tijd.	(her)Kent alleen zijn naam en de centrale letters in drukletters.
Kleuter 'Az' Meisje	Herkent de letters van haar naam en andere letters zoals: K, R, P, S en M En, nu ook de centrale letters: B, T en L	Legt de juiste letter – klankkoppeling bij alle gekende letters	Kan woorden vinden met al haar gekende letters	(her)Kent alle gekende letters in zowel druk –als kleine letters
Kleuter 'Me' Jongen	Herkent alleen de letters van zijn naam. En, nu ook de centrale letters: M, P, K, S, B, T, R en L	Legt de juiste letter – klankkoppeling bij alle gekende letters	Kan woorden vinden met al zijn gekende letters	(her)Kent alleen zijn naam en centrale letters in drukletters.

<p>Kleuter 'Jul' Meisje</p>	<p>Herkent alleen de letters van haar naam. En, nu ook de centrale letters: M, P, K, S, B, T, R en L</p>	<p>Legt de juiste letter – klankkoppeling bij de centrale letters</p>	<p>Kan woorden vinden met al haar gekende letters</p>	<p>(her)Kent alleen haar naam en centrale letters in drukletters.</p>
<p>Kleuter 'Ef' Jongen <i>Tijdens mijn stage vaak afwezig geweest</i></p>	<p>Herkent zijn eigen letters van zijn naam. En, nu ook de centrale letters: M, P, K, S en T Schrijft naam nog altijd in spiegelbeeld als de juf niet begeleidt</p>	<p>Letter – klankkoppeling verloopt heel moeilijk, en is niet helemaal gekend. Letters: M, P en T zijn gekend qua klank.</p>	<p>Heeft moeite met woorden te zoeken met de centrale letters. Heeft heel veel begeleiding en tijd nodig.</p>	<p>(her)Kent zijn naam en de centrale letters in drukletters</p>
<p>Kleuter 'Ke' Jongen</p>	<p>Herkent alleen de letters van zijn naam. En, nu ook de centrale letters: M, P, K, S, B, T, R en L</p>	<p>Letter – klankkoppeling verloopt heel moeilijk, en is niet helemaal gekend. Heeft het minste interesse van de kleuters en is hier dan ook niet steevast mee bezig. Mits begeleiding lukt het wel.</p>	<p>Kan woorden vinden met zijn beginletter en de centrale letters Met veel begeleiding en tijd.</p>	<p>(her)Kent zijn naam en de centrale in drukletters.</p>
<p>Kleuter 'Dem' Meisje</p>	<p>Herkent alleen de letters van haar naam. En, nu ook de centrale letters: M, P, K, S, B, T, R en L</p>	<p>Letter – klankkoppeling verloopt heel moeilijk, en is niet helemaal gekend. Ze is heel geïnteresseerd, maar heeft precies te weinig concentratie om er zelf mee bezig te zijn. Mits begeleiding lukt het wel.</p>	<p>Kan woorden vinden met haar beginletter en de centrale letters mits ze begeleiding en genoeg tijd ervoor krijgt</p>	<p>(her)Kent alleen haar naam en de centrale letters in drukletters.</p>

2.4 Reflectie

Bij het wisselen van mijn onderzoeksvraag ben ik mijzelf heel vaak tegengekomen. Ik zat als het ware even in een diepe put, en moest een manier vinden om hier uit te geraken.

Ik moest het onderwerp van werken met poëzie helemaal laten varen, en dit was moeilijker dan verwacht. Vanaf juni '15 zat ik al met dat onderwerp in mijn hoofd en wou hier dan ook dolgraag rond werken.

Maar, zoals altijd kan je in de praktijk zaken tegenkomen wat het voor jezelf wat uitdagender maakt om kleuterjuf te zijn. Het flexibel zijn was hier dan ook één van de belangrijkste dingen die ik moest toepassen. Ik wou de kinderen niet te veel rond poëzie laten werken, want dat zou een overkill geweest zijn. Ze moeten juist de liefde voor het poëtische blijven behouden, en als ik ze zowel het aanleren als het beleven van gedichten moest geven, was dat niet meer het geval.

Uiteindelijk heb ik terug een onderwerp kunnen kiezen waar ik mij honderd procent terug in kon vinden. Ik ben blij dat mijn kleuters van mijn uitgroei-stage zo geïnteresseerd waren in letters. Zo had ik een hoog welbevinden en betrokkenheid tijdens deze stage, maar mijn kleuters ook. En, dat is natuurlijk het belangrijkste. Mijn mentor heeft enorm veel interesse in het muzische, talige, creatieve en het wiskundige. Ze verlangde dit dan ook van mij om dit te respecteren en toe te passen tijdens mijn uitgroei-stage. Maar, dat vond ik helemaal niet erg want ikzelf ben ook zeer goed in deze interesses te vinden.

Het werken met klanken en letters tijdens mijn stage verliep heel goed. De kleuters waren zeer geïnteresseerd in wat ik aanbracht in de klas, en waren hier dan ook continu mee bezig. Dit lieten ze zien door heel enthousiast en geconcentreerd mee te doen met alle activiteiten, maar ook 's morgens in het kringmoment vertelden ze veel over de letters die ze tegenkwamen. Hierdoor kon ik ook inpikken op wat de kleuters zeiden, en vragen waar die letters wat ze tegenkwamen eigenlijk voor dienen.

Bij de activiteiten in de klas heb ik drie kleuters gehad die moeite hadden met de letters en hun klanken. Zij hadden het moeilijk om de letters te herkennen, ook al werd dit vaak aangehaald in de klas, en konden de letters niet goed benoemen. Deze drie kleuters heb ik dan ook telkens als er tijd over was bij mij gepakt om hen te begeleiden in hun activiteiten. Deze kleuters werden ook aangespoord door de andere kleuters. Ik had echt wel een hechte klas die elkaar graag wouden helpen. Ik heb dan ook vaak aan de andere kleuters gevraagd om die drie kleuters bij te staan als ze meespeelden met een spel of een werkblad moesten maken. Het was verboden om het voor te zeggen wat deze kleuters moesten doen, maar het was toegelaten om ze tips te geven.

Het gebruiken van de letter – klankkoppeling heb ik immens veel gebruikt tijdens mijn stage. Dit werd ook een uitdaging voor mij, want ik merkte dat je al snel naar de ABC – termen gaat i.p.v. de juiste klanknamen te gebruiken. Ik heb dus ook voor mezelf vaak in mijn hoofd telkens moeten aanleren om die juiste letter – klankkoppelingen te maken.

De vergelijkingen van de letters in drukletters en kleine letters verliep voor sommigen heel moeizaam. Ze hebben doorheen hun kleuterjaren alleen maar contact gehad met drukletters en vonden het moeilijk om dezelfde letters in verschillende vormen te zien. Hier heb ik dan ook aandacht aan geschonken door telkens als ik een brainstorm maakte, zowel de drukletters als kleine letters te gebruiken.

In mijn klas had ik een kleuteralfabet hangen met zowel de drukletters als de kleine letters. Deze had ik gevonden op het internet en vond ik perfect om te gebruiken tijdens mijn stage.

Wanneer de kleuters een letter tegenkwamen die ze niet goed kenden, en ze deze ook niet konden benoemen voor mij konden ze die hier op aanduiden.

Op het einde van mijn uitgroeastage zag ik een duidelijke vooruitgang bij mijn kleuters. De letters die ik centraal had gesteld waren gekend en werden juist benoemd. De letter – klankkoppeling van deze letters hadden de kleuters goed te pakken. Sommige kleuters kenden nog andere letter – klankkoppelingen, deze van de letters die tussendoor nog aan bod kwamen. De drie kleuters die moeite hadden, kenden op het einde alleen de centrale letters, of maar een paar, maar ik was even trots op hen als op de anderen. Zij hebben heel hard hun best gedaan, en zijn kleuters die het eerste leerjaar helemaal zien zitten.

3 Besluit

Het oefenen met kleuters rond klanken en letters wordt positief ontvangen wanneer je als juf enthousiasme uitstraalt en hen genoeg activiteiten aanbiedt die aansluiten bij hun interesses en belevingen.

Het werken in thema zorgt er tevens voor dat je een aantal letters centraal kunt stellen die te maken hebben met dat onderwerp. Het leergebied overschrijdend werken is dan weer makkelijker toe te passen als je eenmaal je klik hebt gevonden met je thema. Dit wilt niet zeggen dat je heel je schooljaar van je derde kleuterklas moet inplannen met klanken en letters, maar er aandacht aan besteden is altijd goed en zorgt ervoor dat de kleuters in het eerste leerjaar niet voor verrassingen komen te staan.

Dus, wanneer je met de kleuters in de klas bent of op uitstap is het belangrijk om bij elk letterteken de juiste letter – klankkoppeling te leggen. Deze verdienen in een derde kleuterklas nu eenmaal veel aandacht. Het helpt hen deze lettertekens later ook juist uit te spreken, en als je dit als juf veel doet, passen zij dit automatisch ook toe. Zo gaan de kleuters wanneer je hen prikkelt met klanken en letters zelfstandig aan de slag om lettertekens te herkennen en op te noemen.

Kleuters die niet geïnteresseerd zijn in letters en hun klanken, moet je rustig aanpakken en niet dwingen. Pas je activiteiten met letters en klanken eventueel aan met dingen die hen interesseren om zo hun aandacht te winnen. Laat de kleuters de activiteiten doen met vrienden waardoor ze elkaar kunnen helpen. Kleuters die een goed welbevinden en betrokkenheid hebben in de les, leren uiteindelijk ook iets bij. Wanneer we kleuters gaan dwingen, werkt dit averechts.

Uiteindelijk zorgt het spelen met klanken en letters in een derde kleuterklas ervoor dat de kleuters meerdere lettertekens gaan lezen met de juiste letter – klankkoppeling. Hierdoor kunnen ze éénlettergrepige woorden al gauw zelf lezen zonder een visuele ondersteuning. Dit is dus een goede voorbereiding op het aanvankelijk lezen van het eerste leerjaar.

4 Bibliografie

- Bushoff, J. (1998). *Mijn kind leest maan roos vis*. Meerhout: Zwijsen .
- Ceyssens, M. (2001). *Ik schreif faut*. Tielt: Lannoo N.V. .
- Ceyssens, M. (2001). *Ik schreif faut*. Tielt: Lannoo N.V.
- Encyclo. (sd). *Begrip klankzuiver*. Opgehaald van Encyclo: <http://www.encyclo.nl/begrip/klankzuiver>
- Forrer, M., Huijbregts, S., & de Wit, M. (2012). *Werkmap fonemisch bewustzijn*. EDG Thuiswinkel .
- Fromberg, D. P., & Bergen, D. (2006). *Play from Birth to Twelve*. New York, Londen: Routledge.
- Fromberg, D., & Bergen, D. (2006). *Play from birth to twelve, contexts, perspectives, and meanings*. New York/Londen : Routledge .
- Huizenga, H. (2010). *Aanvankelijk en technisch lezen*. Groningen / Houten: Noordhoff Uitgevers .
- Huizenga, H. (2010). *Spelling*. Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers.
- IN, V. (2011). *Bingel site school*. Opgehaald van Bingel: <http://www.bingel.be/school>
- Irausquin, R., & van der Linden, S. (2010, November 9). Veilig leren lezen - Leerlijnen. *Veilig stap voor stap*. Zwijsen . Opgehaald van Veilig leren lezen .
- Janssen-Vos, F. (2009). *Spel en ontwikkeling*. Van Gorcum .
- Kempeneers, P. (1998). *Tijd voor Taal*. Acco C.V. . Opgehaald van VAN IN: <http://www.vanin.be/nl/lager-onderwijs/taal/tijd-voor-taal-taal>
- Korstanje, M., & Wentink, H. (2006). Gericht spelen met klanken en letters. *HJK: De wereld van het jonge kind*, 22-23.
- leerjaar, J. v. (2016). Interview . Genk .
- Loeve, D. (1999). *Van beginnende geletterdheid tot lezen*. Drunen: DELUBAS.
- Mommers, C., Verhoeven, L., Van der Linden, S., Stegeman, W., & Warnaar, J. (2003). *Veilig leren lezen*. Tilburg/Meerhout: Zwijsen B.V. .
- Nijs, A. (2014). *Et en de letterfabriek*. Mechelen: Plantyn.
- RPCZ. (2016). *Stimuleren van alfabetische principe*. Opgehaald van RPCZ: adviesbureau voor onderwijs en kindcentra : http://www.rpcz.nl/thema__meervoudige_intelligentie/8_intelligenties/
- Steverlinck, S. (2013 - 2014). Ontluikende geletterdheid. *Cursus* .
- Steverlinck, S. (2013-2014). Ontluikende geletterdheid. *Cursus* .
- Steverlinck, S. (2013-2014). Ontluikende Geletterdheid. *Cursus* .
- Van Druenen, M., Gijssels, M., Scheltinga, F., & Verhoeven, L. (2012). *Leesproblemen en dyslexie in het basisonderwijs*. Nijmegen : Expertisecentrum Nederlands.
- Van Kleef, M., & Tomesen, M. (2005). *Werken aan taalbewustzijn*. Nijmegen: Drukkerij MacDonald.
- Van Kleef, M., & Tomesen, M. (2005). *Werken aan taalbewustzijn*. Nijmegen : Drukkerij MacDonald.
- Vonk, Y. (2004). *Een leermiddel voor kinderen met beginnende leesproblemen*. Opgehaald van Spreekbeeld : <http://www.spreekbeeld.nl/cms/uploads/folders/artikel-leermiddel.pdf>
- Wallegheem, H. (2005). *Mol en Beer*. Die Keure Educatief.
- Wallegheem, H. (sd). *Mol en Beer*. Opgehaald van Educatief, Die Keure: <http://www.educatief.diekeure.be/molenbeer/?ID=110>

5 Bijlagen

5.1.1 Bijlage 1: Gesprek leerkrachten eerste leerjaar

Om een beeld te krijgen van wat het alfabetisch principe inhoudt in het eerste leerjaar, heb ik twee juffen ondervraagd. Zij konden in hun druk schema nog tijd maken voor mij. De juffen zijn van twee verschillende scholen, namelijk: De Reinpad in Genk en In de Engelse Hof in Lanaken. Ik heb hun antwoorden bij sommige vragen samengesmolten in telkens één antwoord die ik heb gesteld omdat hun werkmethodes goed overeen kwamen.

1. Wat betekent het alfabetisch principe?

Het alfabetisch principe is waar een klank overeenkomt met de letters.

2. Hoe wordt het alfabetisch principe in het begin van het eerste leerjaar aangepakt? En, daarna?

Er wordt eerst gekeken naar waar de kinderen eventueel op uitvallen om latere problemen sneller te ontdekken (dyslexie, spraakproblemen, e.d.). De kinderen worden getest op het auditieve en visuele aspect van de lettertekens en hun klanken.

Het aanleren van letters in het eerste leerjaar wordt eerst aangebracht door een verhaal rond het woord en de letters. De klanken worden verduidelijkt en gekoppeld aan het letterteken. Eens de letter – klankkoppeling is aangeleerd en ze fouten maken, is de kans groot dat ze hier rond fouten blijven maken. Er wordt in het eerste leerjaar gewerkt met druk – en schrijffletters.

3. Wat heeft het van belang om dit al in de derde kleuterklas aan te halen?

Als de kinderen in de derde kleuterklas al veel in contact komen met de lettertekens en hun klanken, zou het voor hen in het begin van het eerste leerjaar vlotter verlopen om te leren lezen. Het werken met druk – en schrijffletters in een derde kleuterklas zou ook een goede voorbereiding zijn op het eerste leerjaar.

4. Welke leesmethode gebruikt u? Wat houdt het in? Hoe wordt dit aangepakt?

Leesmethode 1: Veilig leren lezen

Veilig leren lezen biedt veel materialen aan om het leren lezen voor de kinderen aantrekkelijk te maken. Het wordt ingeleid met verhalen en verschillende prenten. Het begin van veilig leren lezen is het woordje: IK, I – K.

Leesmethode 2: Et en de letterfabriek

Et en de letterfabriek is een methode dat alle taalaspecten aanbiedt. Het begin van deze methode is het woordje: ET, E – T. De kinderen gaan samen op avontuur met Et en komen in de letterfabriek verschillende klanken tegen: korte klanken, lange klanken en andere klanken.

5.1.2 Bijlage 2: Lesfiches Wiskunde

1. Tellen

Doelstellingen

KERNLEERPLANDOELLEN
<p>WISKUNDE</p> <p>1. WIS ME 3.1, p16: De kleuters kunnen hoeveelheden groter en kleiner maken</p> <p>2. WI ME 3.4, O.D. 1.4, p16: De kleuters kunnen in concrete situaties rekenhandelingen uitvoeren met betrekking tot aantal en hoeveelheid. Zij kunnen deze handelingen verwoorden door de gepaste begrippen te hanteren. (evenveel maken, bijdoen, wegdoen, samentellen, vermeerderen, verminderen, verdelen)</p> <p>NEDERLANDS</p> <p>3. NED LEZ 1.2.2.39, O.D. 3.3, p57: De kleuters kunnen minimaal tien leesletters met een eenduidige klank-letterkoppeling op een speelse manier herkennen en benoemen (bv. k, r ...).</p>
CONCRETE LESDOELEN
<p>1. De kleuters gebruiken de opdrachtenkaarten om letters weg te nemen De kleuters gebruiken de opdrachtenkaarten om letters bij te doen</p> <p>2. De kleuters verwoorden wat er op hun opdrachtenkaart staat De kleuters verwoorden wat ze hebben moeten doen met hun letters (bijdoen of wegnemen)</p> <p>3. De kleuters benoemen de lettertekens met de juiste klank-letterkoppeling: M, P, K, S, B, T, R L, e.d.</p>

Lesverloop: met 6 kleuters

1. Inleiding

Juf: We hebben de voorbije dagen al gepraat over bepaalde letters

Juf: Wie weet nog welke letters we allemaal besproken hebben? (P, M, K, B, L, ..)

Juf: Heel goed! Maar, vandaag gaan we eens iets gekks doen met deze letters.

2. Kern

Juf: Vandaag gaan wij tellen met letters.

Juf: ik ga aan ieder van jullie een zakje geven met letters. Je mag als je het zakje hebt gekregen, je letters eens tellen.

De juf deelt de zakjes met letters uit

De juf overloopt per kleuter hoeveel letters hij/zij in het zakje heeft zitten (ieder heeft 12)

Juf: Hmm... Jullie hebben allemaal 12 letters, wat wilt dat dan zeggen? (evenveel)

Juf: En, welke letters hebben jullie allemaal in jullie zakje? Ik ga jullie één voor één aanduiden en dan mag je mij de letters aanduiden die je herkent en deze luidop zeggen.

De kleuters duiden de letters aan en benoemen deze

Juf: Heel goed. Jullie krijgen van mij een cijferkaart en jullie nemen doen dat aantal terug in de zak. Dus, als ik deze laat zien: 5. Welk cijfer is dit? (5) Dus, hoeveel letters gaan er terug in het zakje? (5)

De juf deelt cijferkaarten uit en de kleuters nemen het aantal letters dat op hun kaart staat en doen dit terug in het zakje

Juf: Tel nu eens voor jezelf in stilte, hoeveel letters je nog hebt liggen op tafel?

De juf overloopt met de kleuters het aantal

Juf: Heel goed. Ik ga jullie een opdrachtenkaart geven, jij doet wat jij op je opdrachtenkaart hebt staan, je hoeft geen hulp te vragen aan elkaar. Ik blijf bij jullie en help jullie op weg. Je gaat je eigen telopdracht doen.

De juf laat 2 tekens zien: + en –

Juf: Wie weet wat deze tekens willen zeggen? (bijdoen en wegnemen)

Juf: Heel goed dus als ik – 2 heb, wat moet ik dan doen? (2 letters wegnemen)

De juf geeft de verschillende opdrachtenkaarten en als iedereen klaar is, bespreken we per kleuter de opdrachtenkaarten en de letters:

- Wat was jouw opdracht?
- Welke letters blijven er nog over?
- Welke woorden kunnen we met deze letters maken?

3. Slot

Juf: Heel goed! Jullie mogen nu een wit blad hier nemen, en aan de lege tafel daar gaan zitten. Jullie gaan de letters die je op het laatste over had, tekenen.

2. Seriëren

Doelstellingen

KERNLEERPLANDOELEN
WISKUNDE 1. WIS ME 2.7, O.D. 2.3, P11: De kleuters kunnen dingen rangschikken volgens de toenemende of afnemende mate van een welbepaald kwalitatief kenmerk
NEDERLANDS 2. NED LEZ 1.2.2.36, O.D. 5.5, p57: De kleuters kunnen aangeven dat woorden zijn opgebouwd uit klanken
CONCRETE LESDOELEN
1. De kleuters leggen de woorden van lang naar kort De kleuters verwoorden hun denkwijze bij het seriëren van de verschillende woorden
2. De kleuters benoemen de lettertekens die ze (her)kennen in de woorden met de juiste klank – letterkoppeling

Lesverloop: met 6 kleuters

1. Inleiding

Juf: Niet alleen Opa Brom houdt van letters en woorden. Ik ook! Want, je hebt zoveel verschillende woorden. Er bestaan dan ook superveel woorden in onze wereld.. En, ik heb jullie hulp nu toch wel eens echt nodig zeker!

2. Kern

Juf: Ik heb hier verschillende woorden bij..

De juf deelt de woordkaarten per kleuter uit waarbij de afbeeldingen bedekt zijn

Juf: Omdat Opa Brom van lezen houdt, wil ik eerst eens kijken of jullie sommige letters op jullie woordkaarten al kunnen (her)kennen en lezen.

De juf overloopt per kleuter een woordkaart:

- Welke letters herken jij?
- Wat zou er dan kunnen staan?
- Welke woorden kan je vinden met die beginletter?

Juf: Goed. Nu mogen jullie het wit blaadje wegnemen en kijken wat er op de afbeeldingen staan. Hadden jullie gelijk?

Juf: Maar, wij gaan nu eens kijken naar de woorden op onze woordkaarten.

Juf: Welke verschillen zien jullie nu?

Juf: Ik heb een opdracht voor jullie.. Jullie gaan jullie woorden van LANG naar KORT leggen. Dus je moet beginnen met het langste woord links te leggen. Kijk eens op de woordkaarten voor je. Hoe ga je dit doen?

De juf helpt tussendoor als het bij een kleuter moeilijk gaat: Wat moest je doen? Wat kan je mij vertellen van deze 2 kaarten? Hoe kunnen we controleren welke het langst en het kortst is?

De kleuters seriëren de woorden van lang naar kort
De kleuters verwoorden hun werkwijze

3. Slot

De juf en de kleuters vergelijken samen de woorden.

3. Spiegelen

Doelstellingen:

KERNLEERPLANDOELEN
WISKUNDE <ol style="list-style-type: none">1. WIS GET 4.1, p17: De kleuters kunnen een hoeveelheid weergeven2. WIS MET 2.2, O.D. 2.1, p11: De kleuters kunnen handelend en verwoordend twee dingen op hun kwalitatieve eigenschappen vergelijken
NEDERLANDS <ol style="list-style-type: none">3. NED LEZ 1.2.2.35, O.D. 5.5, p56: De kleuters kunnen afzonderlijke klanken tot een woord samenvoegen

CONCRETE LESDOELEN
<ol style="list-style-type: none">1. De kleuters leggen het juiste aantal staafjes in spiegelvorm neer2. De kleuters vergelijken de staven die ze leggen met de staven die er al liggen De kleuters vergelijken of de staven gespiegeld zijn van elkaar3. De kleuters benoemen de lettertekens die ze herkennen en voegen deze samen tot een woord

Lesverloop: met 6 kleuters

1. Inleiding

Juf: Deze week gaan we rond Moederdag werken, en als ik aan mijn mama denk, dan denk ik altijd aan de badkamer. Zij kan daar uren staan!

Juf: Wat doen mama's eigenlijk allemaal in de badkamer?

Juf: En, als ze zich schminken in wat kijken de mama's dan?

Juf: Heel goed. Een spiegel. Ik vind zo'n spiegel eigenlijk wel heel gek. Want, alles wat wij doen, zien we in de spiegel. Dus de spiegel bootst onze houdingen eigenlijk na. Als we onze handen op ons hoofd zouden, leggen dan zie je dat ook in de spiegel.

2. Kern

Juf: Nu heb ik geen spiegel bij, maar ik weet wel iets wat we kunnen doen wat met een spiegel te maken heeft.

De juf neemt een groot blad met in het midden een streep met al staafjes in een volgorde gelegd aan één kant

Juf: Wat zien jullie? Staafjes en een streep.

Juf: Wel, als ik jullie nu vertel dat die dikke streep onze spiegel is. Wat moeten jullie dan doen? (spiegelen)

Juf: Heel goed. Jullie gaan de staafjes moeten spiegelen.

De juf laat om de beurt een kleuter een staafje spiegelen .

Juf: Wat hebben we nu gespiegeld? (het woord: mama)

Juf: Hoe zien jullie dat hier 'mama' staat?

Juf: Welke letters zien jullie dan?

Juf: Oké, heel goed. Op de tafel aan het raam heb ik al spiegels klaargelegd met een woord dat je nog niet kan lezen. Om te weten welk woord er ligt, ga je de staafjes moeten spiegelen.

Juf: Wanneer je de staafjes gespiegeld hebt, roep je mij en vertel je mij welke letters je hebt gemaakt met je staafjes en welk woord er ligt.

MAMA – MAN

PAPA – POT

OMA – MOL

OPA – PET

3. Slot

De kleuters en de juf kijken naar elkaars spiegelwerk.

De juf stelt vragen:

- Was dit fijn om te doen? Waarom wel/niet?
- Was het makkelijk/moeilijk? Waarom?
- Welke letters herken je? Welk woord zou hier liggen? Plak de letters eens aan elkaar.
- Hoe hebben jullie dit eigenlijk gedaan? (tellen, kijken)

4. 1 – 1 relatie

Doelstellingen

KERNLEERPLANDOELLEN
<p>WIS GETALLEN</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. WIS GET 2.2, p14: De kleuters kunnen kwantitatief vergelijken 2. WIS GET 3.2, p15: De kleuters kunnen hoeveelheden gelijkmaken 3. WIS GET 3.3, p15: De kleuters kunnen verdelen in gelijke/ongelijke delen <p>NEDERLANDS</p> <ol style="list-style-type: none"> 4. NED LEZ 1.2.2.39, O.D. 3.3, p57: De kleuters kunnen minimaal tien leesletters met een eenduidige klank-letterkoppeling op een speelse manier herkennen en benoemen (bv. k, r ...).
CONCRETE LESDOELEN
<ol style="list-style-type: none"> 1. De kleuters vertellen aan de hand van alleen maar kijken of er evenveel cijfers als letters zijn 2. De kleuters leggen cijfers of letters bij De kleuters nemen cijfers of letters weg 3. De kleuters verdelen de cijfers en letters zodanig dat elke letter een cijfer heeft 4. De kleuters benoemen de lettertekens met de juiste klank – letterkoppeling: M, P, K, S, B, T, R en L

Lesverloop: met 6 kleuters

1. Inleiding

De juf vertelt dat ze door Opa Brom en Oma Blom graag bijleert met cijfers en letters.

De juf neemt de cijfers en letters erbij

Juf: Welke cijfers en letters heb ik hier liggen?

2. Kern

De cijfers en letters worden in hoopjes verdeeld bij de kleuters

➤ Vragen:

- Welke cijfers en letters herkennen jullie?
- Hoeveel cijfers en letters zouden er in dit hoopje zijn? En, in dat ander hoopje?
- Hoe kunnen wij te weten komen hoeveel er in elk hoopje zitten?
- Tel eens zonder je vingers te gebruiken, gebruik je ogen
- Hoe kunnen we dat nu controleren of jullie juist geteld hebben of niet?

De kleuters passen de 1 – 1 relatie toe

De juf legt 2 rijen: de eerste rij kort bij elkaar, de tweede rij verder uit elkaar (maar ze gebruikt evenveel cijfers en letters

➤ Vragen:

- Wat kan je mij vertellen over deze rijen?
- Heb ik evenveel in de eerste rij als in de tweede rij? Waarom wel/niet?
- Hoe kunnen we dit nu controleren? Wat moet ik doen?

De juf verdeelt een cijfers en letters onder de kleuters en de juf vraagt om deze te tellen: wie heeft er meer/minder? Niemand, allemaal evenveel.

De juf laat de kleuters de ogen sluiten en neemt een paar cijfers en letters weg

Juf: Zonder te tellen met je vingers, wat kan je me vertellen over jouw rij en die van de rest? Wat denken jullie?

Juf: Welke cijfers en letters heb ik dan weggenomen?

3. Slot

Juf: Welke woorden kunnen we maken met deze beginletters?

5.1.3 Bijlage 2: Lesfiches ‘Muzische vorming: Beeld’

1. Letterportret

Doelstellingen

<p>KERNLEERPLANDOELLEN</p> <p>MV BEELD</p> <p>1. MV BEELD 1.2.2, p8, O.D. 1.2: De kleuters kunnen materiaalgevoeligheid ontwikkelen door experimenteren</p> <p>2. MV BEELD 1.2.10, O.D 1.5, p9: De kleuters kunnen impressies uiten in een persoonlijke, authentieke creatie en plezier scheppen in het zoeken en vinden</p> <p>NEDERLANDS</p> <p>3. NED LEZ 1.2.2.39, O.D. 3.3, p57: De kleuters kunnen minimaal tien leesletters met een eenduidige klank-letterkoppeling op een speelse manier herkennen en benoemen (bv. k, r ...).</p>
<p>CONCRETE LESDOELEN</p> <p>1. De kleuters knutselen een beeldwerk in de vorm van een voorwerp of dier met dezelfde beginletter</p> <p>2. De kleuters praten met elkaar aan tafel over het voorwerp of dier dat zij gaan knutselen van hun letter De kleuters hebben plezier in het maken van een beeldwerk</p> <p>3. De kleuters benoemen de letters met de juiste klank-letterkoppeling De kleuters herkennen de beginletter van hun naam</p>

Lesverloop:

- De juf zit op de grote mat met alle kleuters

1. Inleiding

Juf: Ik heb hier iets heel speciaals bij mij.

De juf haalt letterbeeldwerk naar boven van haar eigen beginletter

Juf: Wat zien jullie?

Juf: En, welke letter is dit dan?

Juf: Kennen jullie iemand hier met die beginletter?

Juf: Wat heb ik met die beginletter dan gedaan?

2. Aanbieden van materialen

- Geschreven letters
- Scharen
- Gekleurd papier
- Voorbeelden van letterbeeldwerken

Juf: Wat zouden wij hiermee kunnen doen?

Juf: Heel goed.

Juf: Jullie gaan vandaag jullie eigen letterportret maken! Je gaat van mij je beginletter krijgen op een blad die jullie zelf eerst moeten uitknippen. Daarna plakken jullie deze

op een gekleurd blad en mogen jullie deze versieren. Om je beginletter te versieren, heb ik voorbeelden bij van letterportretten. Deze mag je dan namaken. Dan maak je zelf je eigen letterbeeldwerk! Iedere letter kom je vaak tegen. Zonder letters kunnen we geen woorden maken. Denk maar aan Opa Brom! Hij vindt letters geweldig, je kan er zoveel mee doen! Net zoals dit!

Juf: Het is belangrijk om je letterportret zo mooi mogelijk te maken. Wij gaan dit niet om ter snelst doen. Een letterportret is zeer uniek.

3. Werkfase

De juf zet 6 kleuters aan het werk en bespreekt goed met de kleuters wat hun plan is en begeleidt hun hierin

4. Evaluatie

- ✓ De juf stelt vragen:
 - Hoe vonden jullie dit?

2. Knippen en plakken

Doelstellingen

<p>KERNLEERPLANDOELLEN</p> <p>Nederlands</p> <p>1. NED LEZ 1.2.2.24, O.D. 3.3, p56: De kleuters kunnen lettertekens van andere tekens onderscheiden</p> <p>2. NED LEZ 1.2.2.38, O.D. 5.5, p58: De kleuters kunnen aangeven dat dezelfde lettertekens verschillende verschijningsvormen hebben</p> <p>MV BEELD</p> <p>4. MV BEELD 1.2.3, p8: De kleuters herhalen een succesvolle ervaring (zelfimitatie)</p>
<p>CONCRETE LESDOELLEN</p> <p>1. De kleuters zoeken de letters van hun naam in de kranten en tijdschriften</p> <p>2. De kleuters zoeken en knippen de letters van hun naam en zien dat deze verschillende vormen kan hebben, namelijk in: de grootte, de kleuren, de lettertypes, etc</p> <p>3. De kleuters knippen en plakken verschillende letters van hun naam op een blad dat ze krijgen van de juf in een volgorde die zij willen</p>

Lesverloop:

- De juf zit op de grote mat met alle kleuters

1. Inleiding

Juf: Wie weet nog wat wij voor de speeltijd hebben gedaan?

Juf: We hebben de kranten en de tijdschriften eens besproken, zoals waar ze voor dienen en wat we er allemaal in terug kunnen vinden. Wie weet dit nog?

Juf. Heel goed! Maar, nu gaan we ze gebruiken voor iets anders!

2. Aanbieden van materialen

- Kranten (pagina's)
- Tijdschriften (pagina's)
- Scharen
- Pritt
- Gekleurde papieren

Juf: Wat zouden wij hiermee kunnen doen?

Juf: Jullie gaan op zoek in deze kranten en tijdschriften naar de letters die in jouw naam voorkomen! Maar, gaan wij ieniemienie kleine letters knippen? Neen, we zorgen dat de letters goed leesbaar zijn, en groot genoeg zijn om uit te knippen.

Juf: Je gaat op zoek naar de letters van je naam. Je knipt deze uit en als je er genoeg hebt gevonden, mag je ze plakken op een gekleurd blad. Je moet er minstens 6 hebben! Hoe meer, hoe beter!

3. Werkfase

De juf zet 6 kleuters aan het werk en bespreekt goed met de kleuters wat hun plan is en begeleidt hun hierin

De juf gaat bij de kleuters die aan knippen zijn vragen stellen: welke letters heb jij in jouw naam? Welke letters heb je al uitgeknipt?

4. Evaluatie

- ✓ De juf stelt vragen:
 - Hoe vonden jullie dit?
 - Zijn jullie veel verschillende vormen van jouw letters tegengekomen?
 - Vond je dit makkelijk/ moeilijk?

5.1.4 Bijlage 4: Lesfiche ‘Muzische vorming: Media’

Letters uitbeelden

Doelstellingen

KERNLEERPLANDOELEN
<p>MV MEDIA</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. MV MEDIA <ol style="list-style-type: none"> 2.1, p9: De kinderen kunnen audiovisuele media technisch bedienen 2. MV MEDIA <ol style="list-style-type: none"> 4.3, p 18, O.D. 5.4: De kinderen kunnen de inhoud van mediaproducten met eigen woorden vertellen <p>NEDERLANDS</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. NED LEZ <ol style="list-style-type: none"> 1.2.2.39, O.D. 3.3, p57: De kleuters kunnen minimaal tien leesletters met een eenduidige klank-letterkoppeling op een speelse manier herkennen en benoemen (bv. k, r ...).
CONCRETE LESDOELEN
<ol style="list-style-type: none"> 1. De kleuters maken foto's van de letters die ze om de beurt uitbeelden 2. De kleuters vertellen waarvoor een camera dient 3. De kleuters benoemen de letters met de juiste klank-letterkoppeling

Lesverloop:

1. Inleiding

Juf: Toen ik met Opa Brom aan het praten was, vertelde hij mij dat hij altijd als spelletje ‘letter uitbeelden’ deed.

Juf: Hij had dan een voorbeeld op een papier van hoe je een letter kan uitbeelden en deed dit dan na.

2. Kern

Juf: Nu heb ik zijn spelidee een beetje aangepast zodat wij dit ook kunnen doen!

Juf: Maar, eerst wil ik eens iets van jullie weten...

Juf: Hoe maken wij een foto? Met wat kan je foto's maken?

Juf: Heel goed. Wij gaan het spel van Opa Brom doen en wij gaan daar foto's van maken met een camera en Ipads!

Juf: Let goed op! Ik ga jullie uitleggen hoe je hiermee moet werken, want ik ga geen foto's maken, maar jullie gaan om de beurt 1 foto mogen maken!

Werkwijze camera:

1. Aanzetten
2. Richten
3. Stilhouden
4. Op het knopje duwen
5. Blijven stilhouden

Juf: Wat vind ik nu nog HEEL belangrijk?

Juf: Wij gaan rustig met de camera om! Wie ruzie maakt, mag geen foto maken. Een camera is niet om mee te spelen!

Juf: Goed, wij gaan onze jassen aandoen en wij gaan samen naar buiten, want we hebben veel ruimte nodig om dit te doen.

De juf en de kleuters gaan naar buiten

De juf laat de kleuters rustig zitten en haalt prenten naar boven met uitgebeelde letters.

Juf: Welke letters herkennen jullie?

Juf: Welke woorden kunnen we daar mee maken?

Juf: Goed. Nu ga ik jullie verdelen en ieder groepje krijgt 1 camera of Ipad. Dan ga je om de beurt je letter die je van mij krijgt uitbeelden en iemand anders trekt de foto. Iedereen moet een foto maken en een letter uitbeelden!

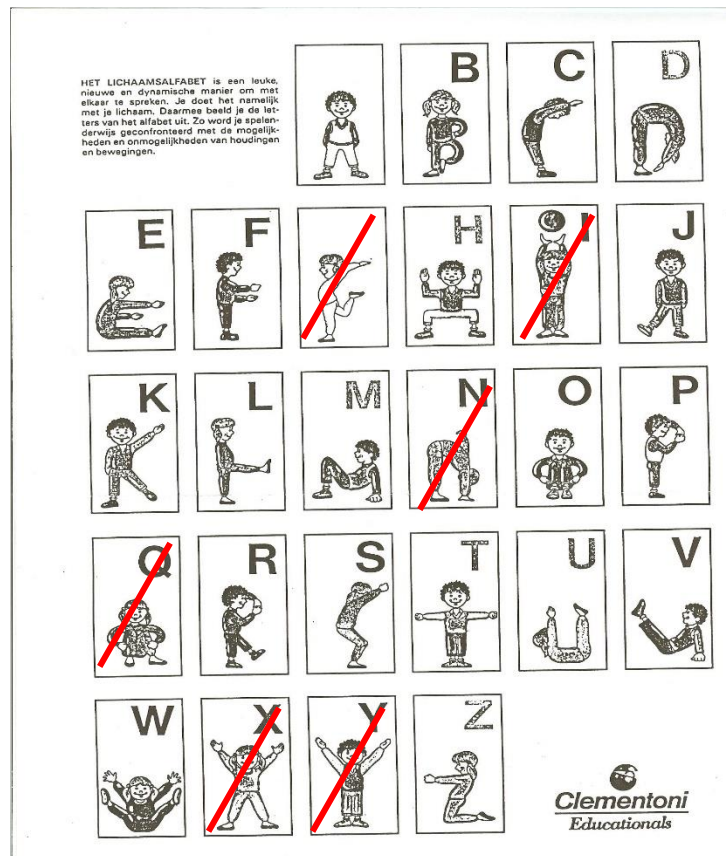
De juf verdeelt de kleuters in 4 groepen en deelt de letters uit. Wanneer de kleuters de letter ontvangen moeten zij zeggen welke letter zij hebben gekregen.

De kleuters beelden letters uit en trekken foto's van elkaar

3. Slot

Bespreking van hoe het geweest was. De foto's worden bekeken op donderdag!

- Welke letter maak jij hier?
- Welke letter herkennen we hier?
- Welke woorden kunnen we daar mee maken?

5.1.5 Bijlage 5: Lesfiche ‘Muzische vorming: Beweging’

Letterland

Doelstellingen

<p>KERNLEERPLANDOELLEN</p> <p>MV BEWEGING</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. MV BEW 1.2.4, p27: De kleuters tonen belangstelling om een getoonde beweging of houding zo nauwkeurig mogelijk na te bootsen 2. MV BEW 1.2.9, p27: De kleuters voeren (na een gegeven opdracht) alleen of samen met anderen bewegingen en houdingen uit. 3. MV BEW 2.2.7, p29: De kleuters bewegen zich vlot, zelfzeker en aangepast (aan de spelinhoud) in de ruimte <p>Nederlands</p> <ol style="list-style-type: none"> 4. NED LEZ 1.2.2.24, O.D. 3.3, p56: De kleuters kunnen lettertekens van andere tekens onderscheiden
<p>CONCRETE LESDOELEN</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. De kleuters tonen belangstelling om de bewegingen die de juf voordoet zo goed mogelijk uit te voeren. 2. De kleuters proberen verschillende bewegingen uit die van toepassing zijn bij de verschillende oefeningen. 3. De kleuters voeren gezamenlijk verschillende bewegingen uit die van toepassingen zijn bij de verschillende oefeningen, zonder elkaar te hinderen. De kleuters bootsen verschillende bewegingen van de juf na. De kleuters bewegen vlot en zelfzeker door de – voor hen – onbekende ruimte. 4. De kleuters (her)kennen de lettertekens: M, B, S en L

Lesverloop

1. Inleiding

Juf: Het is eindelijk een mooie, droge zomerse dag na vele dagen regen! Samen gaan we op stap door het bos op zoek naar mooie bloemen en dieren. Voor we vertrekken doen we wel allemaal een lange broek aan, zodat we ons niet kunnen pijn doen aan takken met doornen en onkruid. Want dat prikt!

Oefening:

Juf: We nemen onze lange broek en trekken onze broek goed over onze benen en we springen en huppelen door heel het huis om deze broek zo goed mogelijk aan te krijgen.

Oefening:

Juf: Maar, foei. Die broek krijgen we niet dicht! Misschien moeten we eens op onze rug gaan liggen en dan de broek dichtdoen. We kronkelen, trekken en puffen tot we de knoop dicht krijgen!

2. Kern

Juf: Oké, onze broeken zijn aan, dus nu kunnen we vertrekken! We lopen al huppelend naar het bos door het grote dorp. Het bos ziet er zo vrolijk uit en we hebben zoveel plezier dat we het willen uitschreeuwen van geluk!

Oefening:

We maken grote bewegingen met onze armen en benen en lopen rond dikke en dunne bomen van blijdschap!

Juf: We wandelen verder, maar, omdat het zoveel heeft geregend komen we veel plassen tegen.

Oefening:

En, wat doen we als we plassen zien? We gaan er natuurlijk in stampen! We stampen heel hard zodat zoveel mogelijk water in het rond vliegt.

Juf: Maar, oh oh! We zitten in een plas waar we niet meer uitkomen, de plas wordt maar dieper en dieper.

Oefening:

We glijden eerst heel snel naar beneden en dan ineens heel traag. En, dan... PLOEPS! Waar zijn we nu?! Het is Letterland!

Juf: Als we rondkijken in Letterland, komen we ineens Mevrouw M tegen. Mevrouw M is zo lief om ons naar huis te brengen. Ze is onze giechelende gids en laat ons de allergekste plekken zien.

Oefening:

We komen Spannende S tegen en maakt ons eerst heel erg bang waardoor we heel stijf stilstaan en niet meer kunnen bewegen. Maar, dan ineens KLAP! zijn we heel slap en zakken we zachtjes als pudding op de grond neer.

Juf: Mevrouw M vindt dit niet leuk en helpt ons terug recht. Spannende S is toch ook zo'n stouterd!

Juf: Toen we bijna bij de plas waren waar we terug konden gaan naar ons eigen landje, kwamen we Bommige B tegen. Bommige B is zo breed als wel 10 olifanten bij elkaar!

Oefening:

Bommige B is een gekke meneer en besmet ons met zijn bredebommigeziekte! We worden heeeeeeel breed en waggelen van de ene voet op de andere, we kunnen niet meer normaal stappen! We waggelen van de wiggelwoggelwag!

Juf: Na een tijdje worden we terug onszelf en kunnen we weer fijn wandelen zonder van links naar rechts te vallen. Mevrouw M brengt ons nu echt naar onze landenplas maar we worden gestopt door Lichaam L. En, ja hoor. Zijn naam zegt het al!

Oefening:

Lichaam L laat ons eerst met ons hoofd bewegen op het ritme van de muziek. Daarna gebruiken we onze schouders erbij. Onze buik wordt ook meegetrokken door de muziek en onze voeten willen ook meedoen!

3. Slot

Juf: Eindelijk, zijn we bij onze landenplas aangekomen, we glijden weer allemaal van boven naar onder en dan ineens liggen we in onze bed. Het was allemaal een DROOM!

5.1.6 Bijlage 6: Lesfiches taalactiviteiten

1. Brainstormen

Doelstellingen

KERNLEERPLANDOELLEN
<p>NEDERLANDS</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. NED SPRE 1.1.3.38,p42: De kleuters kunnen spontaan vertellen over zichzelf en hun leefwereld, hun interesses en intenties, de eigen taal en cultuur, zowel in het hier als nu, als buiten het hier en nu 2. NED SPRE 1.1.3.43, O.D. 2.5, p42: De kleuters kunnen op vraag een relevant voorwerp of persoon in een concrete situatie beschrijven 3. NED LEZ 1.2.2.36, O.D. 5.5, p57: De kleuters kunnen aangeven dat woorden zijn opgebouwd uit klanken.
CONCRETE LESDOELEN
<ol style="list-style-type: none"> 1. De kleuters zoeken naar woorden met de opgegeven letters: M, P, K, S, B, T, R en L 2. De kleuters vertellen waar ze die woorden van kennen en wat deze betekenen 3. De kleuters verwoorden welke letter – klankkoppelingen er in hun woord zitten De kleuters lezen de woorden met de juiste letter – klankkoppelingen

Lesverloop

1. Inleiding

De juf haalt een A3-papier waarop in het midden een letter staat.. (M, P, K, S, B, T, R en L)

Juf: Wat heb ik hier vast?

Juf: Wie weet wat er in het midden van mijn blad staat? Wat is dat? Wie kan de letter herkennen?

2. Kern

Juf: Heel goed. Maar, weten jullie wat een woordspin is?

- Een woordspin lijkt een beetje op een echte spin. In het midden staat een woord en dan trek je allemaal lijntjes, zoals de poten van de spin (hoeveel poten heeft een spin?) , maar, dan meer als acht. En, bij die lijntjes zet je telkens een woord dat hoort bij het woord in het midden.

Juf: Voordat we deze woordspin maken is het belangrijk om te denken aan je vinger opsteken als je iets wilt zeggen. We gaan niet door elkaar roepen. Denk aan de vingers. Ook het luisteren naar elkaar is heel belangrijk. Als jij aan het praten bent, wil jij ook graag dat het stil is. Dus, vingers opsteken en goed naar elkaar luisteren

Vragen:

- Waar kennen wij deze letter van?
- Welke woorden beginnen allemaal met deze letter?
- Ken je nog andere woorden waar deze letter gewoon in voorkomt en niet mee beginnen?

Als de juf de woorden heeft opgeschreven:

- Welke letters herkennen jullie nog in dit woord?

3. Slot

Juf: Heel goed. Onze woordspin is goed gelukt! Ik ga deze ophangen in de klas zodat jullie hier altijd eens terug naar kunnen komen kijken.

2. Hakken en plakken

Doelstellingen

KERNLEERPLANDOELLEN
<p>NED</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. NED LEZ 1.2.2.29, O.D. 5.5, p56: De kleuters kunnen woorden in klankgroepen verdelen 2. NED LEZ 1.2.2.30, O.D. 5.5, p56: De kleuters kunnen klankgroepen verbinden tot woorden 3. NED LEZ 1.2.2.37, O.D. 3.3, p56: De kleuters kunnen aangeven dat letters corresponderen met klanken
CONCRETE LESDOELEN
<ol style="list-style-type: none"> 1. De kleuters hakken de woorden in klankgroepen De kleuters verwoorden uit hoeveel lettergrepen een woord bestaat 2. De kleuters plakken de klankgroepen aan elkaar De kleuters vertellen welk woord ze verkrijgen door het aan elkaar plakken van de klankgroepen 3. De kleuters benoemen de lettertekens met de juiste letter – klankkoppeling om daarna tot een woord te komen: B – A – L, BAL.

Lesverloop

1. Inleiding

Juf: In de winkel van Opa Brom komen we veel letters tegen waarmee we ontelbare woorden kunnen maken.

Juf: Welke woorden kan je bijvoorbeeld maken met de letter 'B'?

2. Kern

Juf: En, kan je die woorden dan ook hakken?

A. Hakken

De juf geeft een aantal woorden (via prenten) die we samen gaan hakken. De juf wilt wel eens weten uit hoeveel lettergrepen die woorden bestaan.

De juf geeft 10 woorden

De juf laat de kleuters de woorden hakken, en de lettergrepen tellen
De juf haalt verschillende cijfers naar boven en legt deze op de mat

Juf: Leg mij nu eens de woorden (de prenten) bij het juiste aantal klankgroepen.

B. Plakken

Juf: Heel goed.. Maar, we kunnen de woorden niet alleen hakken, we kunnen woorden ook plakken. Wat zou dat zijn?

De juf geeft een aantal woorden gehakt aan, bv: BOE - KEN , PA – PIER

Juf: Plak mij die klankgroepen eens elkaar? Welk woord krijg ik dan?

Juf: Maar, nu gaan wij de woorden eens anders hakken en plakken.

Juf: Als ik 'P / A / P / A' zeg, welk woord heb ik dan gezegd?

Juf: Heel goed. Wij gaan de klankgroepen terug plakken naar woorden

De juf geeft woorden visueel en auditief

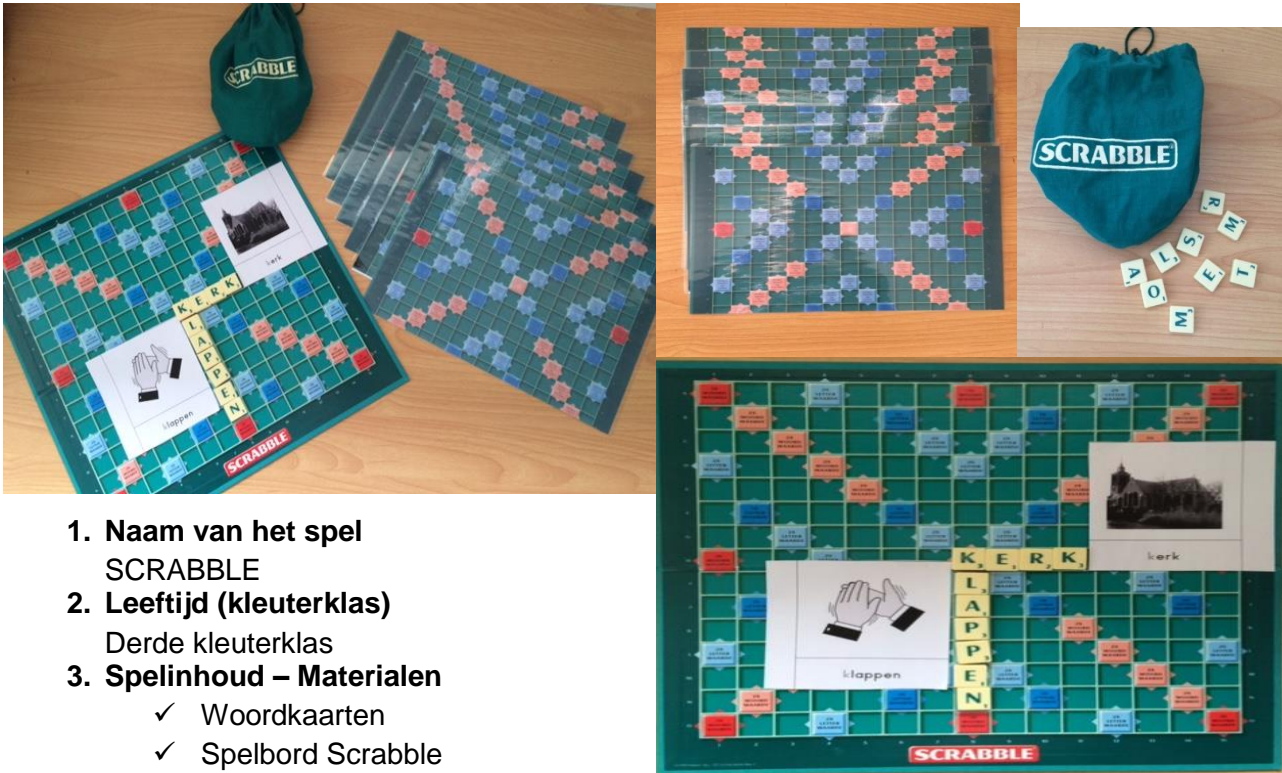
- B / A / L	- B / E / K
- M / A / M / A	- P / E / T
- K / O / K	- L / E / K
- T / R / E / I / N	- L / A / T
- T / A A / R / T	- R / A / T
- R / O / K	- K / U / S

De kleuters plakken de klankgroepen terug naar woorden

3. Slot

Juf: Wie kan zelf nog klankgroepen hakken die wij dan moeten plakken?

5.1.7 Bijlage 7: Spelfiche 'Scrabble'

1. Naam van het spel

SCRABBLE

2. Leeftijd (kleuterklas)

Derde kleuterklas

3. Spelinhoud – Materialen

- ✓ Woordkaarten
- ✓ Spelbord Scrabble
- ✓ 6 gelamineerde spelborden Scrabble
- ✓ Zakje met letters

4. Speldoel

Als eerste de woorden kunnen na leggen op je eigen spelbord

5. Spelregels

- ✓ Om de beurt een letter pakken
- ✓ Letters hardop benoemen
- ✓ Niet valsspelen

6. Spelverloop - Uitleg van het spel

Op het origineel spelbord van Scrabble leg je woorden neer met de letters die je wilt aanleren bij de kleuters. Zorg ervoor dat je deze woorden ook visueel maakt zodat de kleuters weten wat er staat. Elke kleuter krijgt één individueel spelbord en moet dan om de beurt uit het zakje telkens één letter nemen. Ze benoemen hun letter in de juiste klankkoppeling en leggen deze ofwel op hun spelbord, ofwel terug in het zakje.

7. Spelvarianten (met het oog op differentiatie)

- ✓ Meerdere woorden leggen
- ✓ Woorden niet meer visueel maken: ze letter per letter laten lezen en dan deze aan elkaar plakken (voor de vergevorderde kleuters)

8. Valkuilen (Wat is moeilijk voor de kls?)

Het afwachten van hun beurt is soms te lang voor deze kleuters. Je kan ze tijdens het spel ook opdrachten laten uitvoeren door opdrachtenkaarten erbij te leggen indien het 'saai' wordt.

5.1.8 Bijlage 8: Spelfiche 'Bingospel'

1. Naam van het spel

BINGOSPEL

2. Leeftijd (kleuterklas)

Derde kleuterklas

3. Spelinhoud – Materialen

- ✓ Aantal bingokaarten hangt af van aantal kleuters
- ✓ Zakje met cijfers en letters
- ✓ 'B' stempel voor Bingo

4. Speldoel

Wie de eerste rij volledig heeft kunnen aanduiden en BINGO heeft geroepen, krijgt een 'B' stempel. Daarna is het voor de tweede rij volledig aan te kunnen duiden.

5. Spelregels

- ✓ Goed opletten welke cijfer of letter er wordt afgeroepen
- ✓ Letters en cijfers herhalen zodat de juf weet dat je het hebt gehoord
- ✓ BINGO roepen bij een volle rij

6. Spelverloop - Uitleg van het spel

De kleuters krijgen een bingokaart van de juf en spelen het bingospel.

7. Spelvarianten (met het oog op differentiatie)

- ✓ Meerdere rijen toevoegen

8. Valkuilen (Wat is moeilijk voor de kls?)

Als ze niet goed opletten, hebben ze misschien een letter of cijfer dat ze hadden misgelopen en kunnen zo dus geen BINGO hebben. De kleuters mogen elkaar daarom ook helpen.

5.1.9 Bijlage 9: Spelfiche 'Wasknijperspel'

1. Naam van het spel

WASKNIJPER SPEL

2. Leeftijd (kleuterklas)

Derde kleuterklas

3. Spelinhoud – Materialen

- ✓ Wordstukken
- ✓ Wasknijpers

4. Speldoel

Als eerste jouw woordstuk gevuld krijgen met de juiste letterwasknijpers

5. Spelregels

- ✓ Om de beurt een wasknijper pakken
- ✓ Letter op je wasknijper benoemen
- ✓ Wasknijpers niet kapotmaken
- ✓ Niet valsspelen

6. Spelverloop - Uitleg van het spel

De kleuters moeten om de beurt een wasknijper uit de doos nemen. Ze benoemen hun letter op de wasknijper en vergelijken deze met de letters op hun woordstuk. Het gaat om ter snelst je woordstuk te vullen met de juiste wasknijpers.

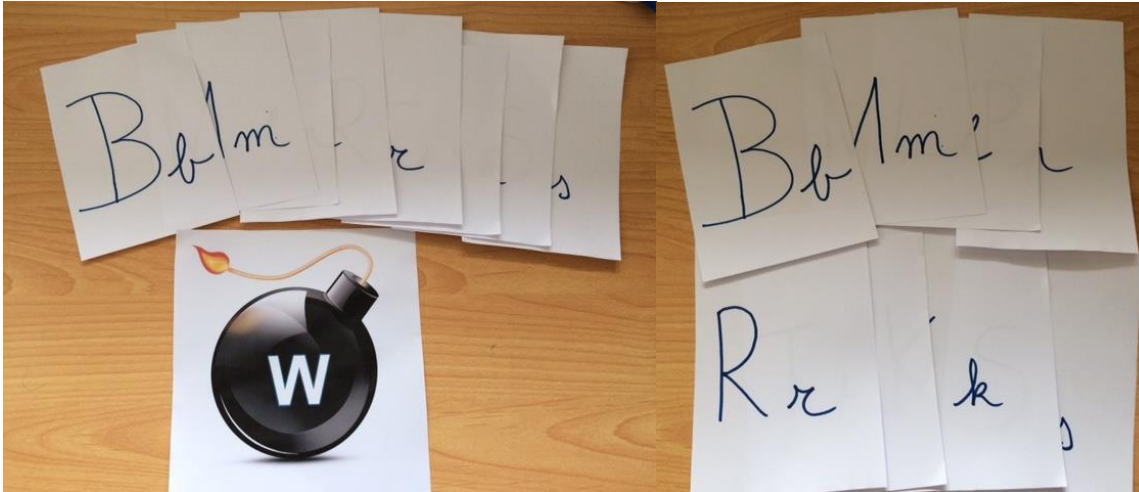
7. Spelvarianten (met het oog op differentiatie)

- ✓ Geen afbeelding vooraan bij de woordstukken
- ✓ Aa – ee – oo woordstukken en wasknijpers toevoegen
- ✓ Kleine – en drukletters gebruiken

8. Valkuilen (Wat is moeilijk voor de kls?)

De kleuters kunnen valsspelen. Daarom is het belangrijk om de spelregels duidelijk te maken. Ze mogen elkaar berispen of helpen tijdens het spel. Het moet leuk en gezellig blijven.

5.1.10 Bijlage 10: Spelfiche 'Woordbom'

1. Naam van het spel

WOORDBOM

2. Leeftijd (kleuterklas)

Derde kleuterklas

3. Spelinhoud – Materialen

- ✓ Woordbom
- ✓ Letters: drukletter met kleine letter erbij

4. Speldoel

Zo snel mogelijk woorden vinden met de opgegeven letter anders ontploft de bom!

5. Spelregels

- ✓ Woorden zoeken met de opgegeven letter
- ✓ Eén woord mag twee keer gezegd worden, daarna mag dit niet meer: doe je dit toch, moet je een beurt wachten

6. Spelverloop - Uitleg van het spel

De kleuters krijgen een woordbom van de juf en een opgegeven letter. Ze moeten eerst de letter lezen en dan nadenken over woorden met deze beginletter. Daarna wordt de woordbom doorgegeven en moeten ze zo snel mogelijk hun woord zeggen en de bom doorgeven. Hoe lang houden we dit vol?

7. Spelvarianten (met het oog op differentiatie)

- ✓ Twee woordbommen
- ✓ Moeilijke letters aan bod laten komen
- ✓ Makkelijker: woorden zoeken die met het thema van de week te maken hebben

8. Valkuilen (Wat is moeilijk voor de kls?)

Sommige kleuters kunnen de bom misbruiken door zo lang mogelijk na te denken aan een woord en als de juf dan begint af te tellen en de bom gaat ontploffen, geven ze deze snel door. Ik heb dit opgelost door de bom dan héél snel te laten ontploffen zodat deze 'misbruikende' kleuters zelf afvallen en dus niet iemand anders eruit kunnen halen. Zo hebben deze kleuters snel doorgekregen dat dit geen nut had.

5.1.11 Bijlage 11: Spelfiche 'Woorden leggen'

9. Naam van het spel

WOORDEN LEGGEN

10. Leeftijd (kleuterklas)

Derde kleuterklas

11. Spelinhoud – Materialen

- ✓ Wordstukken
- ✓ Lege woordstukken
- ✓ Zes doosjes met uitgeknipte, gelamineerde letters

12. Speldoel

Woorden na leggen

13. Spelregels

- ✓ Woord benoemen dat je gaat na leggen
- ✓ Bij het pakken van elke letter: de letter benoemen

14. Spelverloop - Uitleg van het spel

De kleuters spelen dit spel individueel. Ze krijgen allemaal woorden die ze moeten na leggen met hun eigen letterdoosje. De kleuters leren van links naar rechts werken, en moeten de letters bij het nemen en leggen benoemen.

15. Spelvarianten (met het oog op differentiatie)

- ✓ Geen afbeeldingen
- ✓ In het letterdoosje zowel kleine – als drukletters doen
- ✓ Langere woorden

16. Valkuilen (Wat is moeilijk voor de kls?)

De kleuters kunnen moeite hebben met het benoemen van de letters. Als juf dus heel goed luisteren tijdens de hoekenwerking hoe deze kleuters dit doen. Eventueel begeleiding voorzien als de kleuters moeite hebben.